

บทที่ 2

พระรัตนตรัย : แก่นของ

พระพุทธศาสนา

บทที่ 2

พระรัตนตรัย : แก่นของพระพุทธศาสนา

แนวคิด

1. พระรัตนตรัย คือแก้วอันประเสริฐ 3 ประการ คือพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือพระรัตนตรัยภายใน และพระรัตนตรัยภายนอก
2. พระพุทธ เป็นรัตนแรก หมายถึง พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ตรัสรู้ชอบได้ด้วยพระองค์เอง
3. พระธรรม เป็นรัตนที่สอง หมายถึง พระธรรมและวินัย พระธรรมเป็นหลักคำสอนที่พระองค์ได้ตรัสสอนแก่บุคคล และส่วนที่เป็นพระวินัยที่เป็นส่วนของข้อห้ามและข้ออนุญาต
4. พระสงฆ์ คือสาวกของพระพุทธเจ้า ผู้ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ และสั่งสอนผู้อื่นให้รู้ดี รู้ชั่ว หมายถึงพระอริยบุคคล 4 คือพระโสดาบัน พระสกทาคามี พระอนาคามี และพระอรหันต์
5. พระรัตนตรัยทั้งภายนอกและภายในมีความสำคัญมาก เป็นแก่นของพระพุทธศาสนา เป็นสรณะที่ช่วยดับทุกข์ได้อย่างถาวร ส่วนสรณะอื่นนอกนี้ไม่อาจดับทุกข์ได้ พระรัตนตรัยภายนอกนั้นเป็นสื่อให้มนุษย์ทุกคนได้เข้าถึงพระรัตนตรัยในตัว กล่าวคือ เมื่อพุทธบริษัทได้ฟังธรรมจากพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ดี จากพระสงฆ์สาวกของพระองค์ก็ดี และได้ได้นำธรรมนั้นมาปฏิบัติก็จะเป็นเหตุให้เข้าถึงพระรัตนตรัยในตัว อันเป็นที่พึ่งที่ระลึกที่ช่วยให้พ้นทุกข์ได้

วัตถุประสงค์ เพื่อให้ นักศึกษาสามารถ

1. อธิบายความหมายของพระรัตนตรัยได้
2. อธิบายสาระสำคัญของพระรัตนตรัยได้
3. อธิบายความสำคัญของพระรัตนตรัยได้

2.1 พระรัตนตรัยคืออะไร

คำว่า **พระรัตนตรัย** มาจากคำ 3 คำ คือ **พระ + รัตน + ตรี**

คำว่า “**พระ**” แปลว่า “**ประเสริฐ**” คำว่า พระนี้ใช้สำหรับประกอบหน้าคำอื่นเพื่อแสดงความยกย่องว่า สิ่งนั้น ๆ มีความประเสริฐ

คำว่า “**รัตน**” แปลว่า **แก้ว**

คำว่า “**ตรี**” แปลว่า **สาม**

ดังนั้น **พระรัตนตรัย** จึงแปลว่า **แก้วอันประเสริฐ 3 ประการ** ได้แก่ พุทธรัตน : แก้วคือพระพุทธ, ธรรมรัตน : แก้วคือพระธรรม และ สังฆรัตน : แก้วคือพระสงฆ์

พระรัตนตรัยเป็นรัตนที่ประณีตและเลิศ หรือประเสริฐกว่ารัตนและทรัพย์ทั้งหลายทั้งปวง กล่าวคือ ไม่มีรัตนและทรัพย์อันใดจะเสมอเหมือนหรือเทียบได้กับพระรัตนตรัย ดังที่บันทึกไว้ในรัตนสูตรว่า

...ทรัพย์เครื่องปลื้มใจอย่างใดอย่างหนึ่งในโลกนี้ หรือในโลกอื่น หรือรัตนใด อันประณีตในสวรรค์ ทรัพย์และรัตนนั้น เสมอด้วยพระตถาคตไม่มีเลย พุทธรัตน แม้นี้เป็นรัตนอันประณีต...

...พระศากยมุณีมีพระหฤทัยดำรงมั่น ได้บรรลุธรรมอันใดเป็นที่สิ้นกิเลส เป็นที่สํารอกกิเลส เป็นอมฤตธรรมอันประณีต ธรรมชาติอะไร ๆ เสมอด้วยพระธรรมนั้น ย่อมไม่มี ธรรมรัตน แม้นี้เป็นรัตนอันประณีต...

...บุคคล 8 จำพวก 4 คู่ อันสัตบุรุษทั้งหลายสรรเสริญแล้ว บุคคลเหล่านั้น ควรแก่ทักษิณาทาน เป็นสาวกของพระตถาคต ทานที่บุคคลถวายแล้วในท่านเหล่านั้น ย่อมมีผลมาก สังฆรัตน แม้นี้เป็นรัตนอันประณีต...

พระตถาคต หรือ พระศากยมุณี ก็คือพระพุทธ หรือพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั่นเอง

บุคคล 8 จำพวก 4 คู่ หมายถึง พระอริยสงฆ์ หรืออริยบุคคลตั้งแต่พระโสดาปัตติมารค พระอรหันตผล ดังนี้ คู่ที่หนึ่งคือ พระโสดาปัตติมารคและพระโสดาปัตติผล, คู่ที่สองคือ พระสกทาคามีมารคและพระสกทาคามีผล, คู่ที่สามคือ พระอนาคามีมารคและพระอนาคามีผล, คู่ที่สี่คือ พระอรหันตมารคและพระอรหันตผล เพราะฉะนั้น สังฆรัตนจึงเป็นพระอริยสงฆ์ ไม่ได้หมายถึงพระภิกษุปุถุชนทั่ว ๆ ไป ซึ่งเรียกว่า พระสมมติสงฆ์ อันเป็นพระสงฆ์โดยสมมติ พระอริยสงฆ์ที่ชาวพุทธรู้จักกันทั่วไปในสมัยพุทธกาล ได้แก่ พระสารีบุตรเถระ พระมหาโมคคัลลานเถระ พระอานนท์เถระ พระอนุรุทธเถระ ฯลฯ

2.1.1 ประเภทของพระรัตนตรัย

พระรัตนตรัยแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ พระรัตนตรัยภายนอก และพระรัตนตรัยภายใน คนส่วนใหญ่มักเข้าใจกันว่า พระรัตนตรัยหมายถึงเอาเฉพาะพระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้เป็นศาสดา พระธรรมคือคำสอนของพระองค์ และพระสงฆ์คือพระอริยสงฆ์และสมมติสงฆ์เท่านั้น ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นเพียงพระรัตนตรัย

ภายนอก ความจริงยังมีพระรัตนตรัยภายในซึ่งมีอยู่ในตัวของมนุษย์ทุกคน ไม่ว่าจะเป็นคนชาติใดศาสนาใด ก็ตามต่างก็มีพระรัตนตรัยอยู่ในตัวทั้งสิ้น

พระรัตนตรัยภายในประกอบด้วย พุทธรัตนะ ธรรมรัตนะ และสังขรัตนะ หลวงปู่วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ ได้อธิบายเรื่องพระรัตนตรัยภายในไว้อย่างชัดเจนดังนี้

พุทธรัตนะ คือ ธรรมกาย หมายถึง กายตรัสรู้ธรรมที่มีอยู่ในตัวของมนุษย์ทุกคน ธรรมกายนี้เป็น ผู้ตรัสรู้ร้อยสี่ 4 ได้แก่ รู้ทุกข์, รู้เหตุของทุกข์ หรือสมุทัย, รู้ความดับทุกข์ หรือนิโรธ และรู้เหตุของความดับทุกข์ หรือมรรคมงคล 8 (พระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร), 2538 : 381,173-174)

ธรรมกายมีรูปเหมือนพระปฎิมากรเกิดดอกบัวตูม สีเหมือนกระจกคันฉ่องส่องดูเงาหน้า ได้ลักษณะ มหาบุรุษครบทั้ง 32 ประการ งดงามไม่มีที่ติ

ธรรมรัตนะ คือ ดวงธรรมที่ทำให้เป็นธรรมกาย อยู่ศูนย์กลางกายพุทธรัตนะนั้น (พระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร), 2538 : 343) มีหน้าที่รักษาพุทธรัตนะไว้ ธรรมรัตนะมีลักษณะเป็นดวงกลมรอบตัว และสีเหมือนกับธรรมกาย

สังขรัตนะ คือ ธรรมกายละเอียดที่อยู่ในกลางธรรมรัตนะ มีหน้าที่รักษาธรรมรัตนะไว้

สำหรับธรรมกายที่เป็นตัวพุทธรัตนะข้างต้นนั้นเรียกว่า “ธรรมกายหยาบ”

ธรรมกายหยาบเป็นบ่อเกิดแห่งรัตนะทั้งหลาย กล่าวคือ เมื่อเข้าถึงธรรมกายหยาบคือ พุทธรัตนะ แล้วก็จะทำให้เข้าถึงธรรมรัตนะ และสังขรัตนะด้วย เพราะรัตนะทั้ง 3 ประการนี้เป็นหนึ่งเดียวกัน อาศัยซึ่งกันและกัน ไม่อาจจะแยกจากกันได้

รัตนะทั้ง 3 นี้เป็นพระรัตนตรัยที่แท้จริง และเป็นเหตุให้เกิดพระรัตนตรัยภายนอกซึ่งเป็นเพียง “เนमितกนาม” คือ “เป็นชื่อที่เกิดขึ้นตามเหตุ” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2525 : ฉบับอิเล็กทรอนิกส์) กล่าวคือ เป็นชื่อที่เกิดขึ้นเพราะได้เข้าถึงพระรัตนตรัยในตัว ดังนี้

พุทฺโธ คือ พระพุทธเจ้า เป็นเนमितกนาม เกิดขึ้นจาก พุทธรัตนะ

ธมฺโม คือ พระธรรม เป็นเนमितกนาม เกิดขึ้นจาก ธรรมรัตนะ

สงฺโฆ คือ พระสงฆ์ เป็นเนमितกนาม เกิดขึ้นจาก สังขรัตนะ

เนमितกนามนั้นมีหลากหลาย เช่น เพราะเหตุที่จิตของพระพุทธองค์บริสุทธิ์ผุดผ่อง ปราศจากกิเลส ทั้งหมด จึงได้พระเนमितกนามว่า “อรหัง”

พระสัทธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ มีเหตุผลรับสมกันอยู่เสมอไม่คลาดเคลื่อน จึงสมควรแล้ว ที่ได้พระเนमितกนามว่า “สัมมาสัมพุทฺโธ” อีกอย่างหนึ่งชื่อว่า “สัมมาสัมพุทฺโธ” เพราะตรัสรู้เองโดยชอบ และสอนให้ผู้อื่นตรัสรู้ตาม

ในทางโลกก็มีเนमितกนาม เช่น พระนางมัลลิกา เหตุที่มีพระนามอย่างนี้เพราะในขณะที่พระนางเธอ ประสูตินั้น มีดอกมะลิร่วงลงมาจากอากาศ พระราชบิดาและพระประยูรญาติถือเอาเนमितดอกมะลินั้น ขนานนามธิดาองค์นั้นว่า มัลลิกา ซึ่งแปลว่า พระนางมะลิ คำว่า มัลลิกา จึงเป็นเนमितกนาม

หลวงปู่วัดปากน้ำ กล่าวถึง พระรัตนตรัยภายในไว้ว่า “มีลักษณะใสเป็นแก้วจริง ๆ จึงเรียกว่า รัตนะ” (พระมงคลเทพมุนี (สด จนทสโร), 2538 : 65) ในหนังสือทิพยอำนาจของมหาหมากุฎราชวิทยาลัย ซึ่งเรียบเรียงโดยพระอริยคุณาธาร แห่งวัดเขาสวนกวาง จังหวัดขอนแก่น กล่าวถึงอินทรีย์ของพระอรหันต์ ซึ่งเป็นผู้ที่ได้เข้าถึงพระรัตนตรัยภายในไว้ว่า “อินทรีย์ของพระอรหันต์นั้นแหละ เรียกว่า อินทรีย์แก้ว ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ ของท่านเป็นแก้ว คือ ไสบริสุทธ์ดุจแก้วมณีโชติ ผู้บรรลุถึงภูมิแก้วแล้ว ย่อมสามารถ พบเห็นพระแก้ว คือ พระอรหันต์ที่นิพพานแล้วได้” (พระอริยคุณาธาร, 2527 : 507-512)

สำหรับพระรัตนตรัยภายนอกคือ พระพุทธเจ้า พระธรรมคำสอนของพระองค์ และพระสงฆ์สาวก ของพระองค์นั้น เรียกว่า พระรัตนตรัยเหมือนกัน แต่เป็นการเรียกโดยเปรียบเทียบว่า ทั้ง 3 อย่างนี้เปรียบเทียบ แก้ว

ทำไมจึงต้องเอา พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์มาเปรียบด้วยแก้วที่ต้องเปรียบด้วยแก้ว เพราะแก้วเป็นวัตถุทำความยินดีให้บังเกิดแก่เจ้าของผู้ปกครองรักษา ถ้าผู้ใดมีแก้วมีเพชรไว้ในบ้านเรือน มากผู้นั้นก็ภูมิใจดีใจด้วยคิดว่าเราไม่ใช่คนจน แม้คนอื่นที่ไม่ใช่เจ้าของเห็นแก้วเห็นเพชรเข้าแล้ว ที่จะไม่ยินดี ไม่ชอบนั้นเป็นอันไม่มี ต้องยินดีต้องชอบด้วยกันทั้งนั้น

หลวงปู่วัดปากน้ำกล่าวไว้อีกว่า พระรัตนตรัยภายใน คือ “พระพุทธรัตนะ พระธรรมรัตนะ พระสังฆรัตนะ เป็นตัวจริงของพระพุทธศาสนา เป็นแก่นสารหลักของพระพุทธศาสนาทีเดียว เราเป็น พุทธศาสนิกชนหญิงก็ดี ชายก็ดี เป็นคฤหัสถ์หรือบรรพชิตก็ตาม ต้องรู้จักพระรัตนตรัยนี้ ถ้าไม่รู้จักรัตนะทั้ง สามนี้แล้ว การนับถือศาสนาปฏิบัติในศาสนาเอาตัวรอดไม่ได้” (พระมงคลเทพมุนี (สด จนทสโร), 2538 : 359)

ส่วนพระรัตนตรัยภายนอกคือ พระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระธรรมคือคำสอนของพระองค์ และพระ สงฆ์สาวกของพระองค์นั้น เป็นเพียงนามิตกนามเท่านั้น ตัวจริงของพระรัตนตรัยคือ พุทธรัตนะ ธรรมรัตนะ และสังฆรัตนะ ซึ่งอยู่ในตัวของมนุษย์ทุกคน กล่าวคือ อยู่ในตัวของพระสมณโคดมสัมมาสัมพุทธเจ้า อยู่ใน ตัวของพุทธบริษัท 4 และอยู่ในตัวของชาวโลกทั้งมวล และมนุษย์ทุกคนก็สามารถเข้าถึงได้โดยไม่จำกัดเพศ อายุ ภาษา ศาสนา และเผ่าพันธุ์ ถ้าเจ้าชายสิทธัตถโโพธิสัตว์ยังไม่ตรัสรู้ธรรมคือเข้าถึงพระรัตนตรัยในตัวก็ ยังไม่ชื่อว่าเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแต่ยังเป็นเพียงพระโพธิสัตว์เท่านั้น และมีข้อสังเกตว่าสังฆรัตนะนั้น หมายถึงเฉพาะพระอริยสงฆ์ ซึ่งความเป็นอริยสงฆ์นั้นเป็นคุณที่เกิดขึ้นภายในของแต่ละคน อันนี้ก็เป็น เครื่องยืนยันถึงความมีอยู่ของพระรัตนตรัยภายในได้เป็นอย่างดี

2.1.2 ความสำคัญของพระรัตนตรัย

พระรัตนตรัยทั้งภายนอกและภายในมีความสำคัญมาก เป็นแก่นของพระพุทธศาสนา เป็นสรณะ ที่ช่วยดับทุกข์ได้อย่างถาวร ส่วนสรณะอื่นนอกนี้ไม่อาจดับทุกข์ได้ พระรัตนตรัยภายนอกนั้นเป็นสื่อให้มนุษย์ ทุกคนได้เข้าถึงพระรัตนตรัยในตัว กล่าวคือ เมื่อพุทธบริษัทได้ฟังธรรมจากพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ดี จากพระสงฆ์สาวกของพระองค์ก็ดี และได้น้อมนำธรรมนั้นมาปฏิบัติก็จะเป็นเหตุให้เข้าถึงพระรัตนตรัย

ในตัว อันเป็นที่พึงที่ระลึกที่ช่วยให้พ้นทุกข์ได้

ชาวพุทธจำนวนมากในอดีตยอมสละสมบัติอันมหาศาลเข้ามาบวชในพระพุทธศาสนา เพื่อให้ได้เข้าถึงพระรัตนตรัยในตัว พระเถระองค์สำคัญ ๆ ในสมัยพุทธกาล ได้แก่ พระสารีบุตร พระมหาโมคคัลลานะ พระมหากัสสปะ พระอนุรุทธะ เป็นต้น ต่างออกบวชจากตระกูลที่ร่ำรวยทั้งสิ้น เจ้าชายอนุรุทธะนั้นเป็นเจ้าชายที่มีทรัพย์มากถึงกับไม่รู้จักคำว่า “ไม่มี” เลยตลอดชีวิต แต่ก็ยอมสละทรัพย์ที่อยู่นั้นแล้วแสวงหาสิ่งที่เลิศยิ่งกว่าคือพระรัตนตรัย

บางคนมีสมบัติตกไม้พรวงซึ่งเป็นสิ่งที่ชาวโลกทั้งหลายปรารถนากันนักหนา แต่ท่านเหล่านั้นกลับเห็นว่า รัตนชาติที่เลิศกว่าทรัพย์สินเงินทองยังมีอยู่นั้นคือ พระรัตนตรัย จึงสละสมบัตินั้นออกบวชโดยไม่ยั้ง เช่น ขวัญเศรษฐี และโชติกเศรษฐี เป็นต้น ขวัญเศรษฐีนั้นมีภูเขาทองตกไม้พรวง ส่วนโชติกเศรษฐีมีสมบัติมากมาย ได้แก่ ปราสาทแก้ว 7 ชั้น ขุมทรัพย์ตกไม้พรวง 4 ขุม เป็นต้น แม้แต่พระราชามหากษัตริย์ที่สละราชสมบัติออกบวชก็มี ได้แก่ พระราชามหากษัตริย์ และพระนางอโนชาเทวี เป็นต้น

พระราชามหากษัตริย์และพระนางอโนชาเทวีเป็นกษัตริย์แห่งกุกกุฏวดีนครซึ่งพรั่งพร้อมด้วยทรัพย์สมบัติเป็นอันมาก วันหนึ่งพระองค์ได้สดับข่าวจากพ่อค้าว่า พระรัตนตรัยอุบัติขึ้นแล้ว ทรงปีติยินดีมาก ได้พระราชทานทรัพย์ถึง 300,000 แก่พ่อค้านั้น และทรงตัดสินพระทัยออกผนวชพร้อมกับอำมาตย์ในวันนั้นเลย

พระองค์ตรัสกับพวกพ่อค้าว่า “พระเทวีพระนามว่าอโนชา ก็จักพระราชทานทรัพย์ 3 แสนแก่พวกท่าน พวกท่านพึงทูลอย่างนี้ว่า “พระราชาทรงสละความเป็นใหญ่ถวายพระองค์แล้ว พระองค์จงเสวยสมบัติตามสบายเถิด” ถ้าพระเทวีจักตรัสถามพวกท่านว่า “พระราชาสด็จไปที่ไหน” พวกท่านพึงทูลว่า “พระราชาทรงว่าจักบวชอุทิศพระศาสนาแล้ว” แม้เหล่าอำมาตย์ก็ส่งข่าวไปบอกภรรยาอย่างนั้นเหมือนกัน เมื่อพระราชากับเหล่าอำมาตย์ออกบวชแล้วไม่นานก็บรรลุปะเป็นพระอรหันต์กันทั้งหมด

ฝ่ายพระนางอโนชาเทวีเมื่อทราบข่าวพระราชากับเหล่าอำมาตย์ทั้งหลายออกบวชแล้ว ได้เรียกภรรยาของเหล่าอำมาตย์มาแล้วตรัสว่า “พระราชาทรงสดับข่าวแล้วบูชาพระรัตนตรัยด้วยทรัพย์ 3 แสน ทรงสละสมบัติดุจก้อนน้ำลาย ตรัสว่า “เราจักบวช” แล้วเสด็จออกไป ส่วนเราได้บูชาพระรัตนตรัยด้วยทรัพย์ 9 แสน เชื่อว่าสมบัตินี้มีได้นำทุกข์มาแต่พระราชาท่านนั้น ย่อมเป็นเหตุนำทุกข์มาแม้แก่เราเหมือนกัน ใครจักคุกเข่ารับเอาก่อนน้ำลายที่พระราชาทรงบ้วนทิ้งแล้วด้วยปากเล่า เราไม่ต้องการด้วยสมบัติ แม้เราก็จักไปบวชอุทิศพระศาสนา” (ขุ.ท.อ. (ไทย) 41/-/312-313) ต่อมาพระอโนชาเทวีและเหล่าภรรยาของอำมาตย์ก็ได้ออกบวชและบรรลุปะเป็นพระอริยสงฆ์กันทั้งหมด

2.2 พระพุทธ : พระสัมมาสัมพุทธเจ้า

คำว่า “พระสัมมาสัมพุทธเจ้า” ประกอบด้วย คำว่า “พระ + สัมมา + สัม + พุทธ + เจ้า”

คำว่า “พระ” ใช้ประกอบหน้าคำอื่น แสดงความยกย่อง

คำว่า “สัมมา” แปลว่า โดยชอบ หรือโดยถูกต้อง

คำว่า “สัม” แปลว่า ด้วยพระองค์เอง คือ ไม่ต้องมีผู้สั่งสอน

คำว่า “พุทธ” มีคำแปลไว้หลายนัยดังที่บันทึกไว้ในอรรถกถาว่า “ชื่อว่า พุทธะ เพราะอรรถว่า ตรัสรู้สัจจะทั้งหลาย ชื่อว่า พุทธะ เพราะอรรถว่า ทรงปลุกหมู่อสัตว์ให้ตื่น ชื่อว่า พุทธะ เพราะทรงรู้ทุกอย่าง ชื่อว่า พุทธะ เพราะทรงเห็นทุกอย่าง ชื่อว่า พุทธะ เพราะตรัสรู้เองไม่ใช่ผู้อื่นทำให้รู้ ชื่อว่า พุทธะ เพราะบานแล้ว ชื่อว่า พุทธะ เพราะนับกันว่าเป็นผู้สิ้นกิเลสแล้ว”(ขุ.ขุ.อ. (ไทย) 39/-/ 8)

โดยสรุปคำว่า “พระสัมมาสัมพุทธเจ้า” หมายถึง ผู้ตรัสรู้โดยชอบด้วยพระองค์เอง

สำหรับประวัติความเป็นมาของพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น มีบันทึกไว้ว่า เมื่อ 2,500 กว่าปี ที่ผ่านมามีมหาบุรุษท่านหนึ่งอุบัติขึ้นบนโลก ท่านเป็นพระราชโอรสแห่งกรุงกบิลพัสดุ์ พระบิดาพระนามว่า พระเจ้าสุทโธทนะ พระมารดาพระนามว่า พระนางสิริมหามายา ซึ่งเป็นเจ้าหญิงแห่งโกถิยวงศ์จากกรุงเทวทหะ เมื่อพระนางสิริมหามายาทรงครรภ์ครบไตรมาส ทรงขอลาพระสวามีเพื่อกลับไปมีพระประสูติกาลที่กรุงเทวทหะ เมืองของพระองค์ตามธรรมเนียมในครั้งนั้น ครั้นเดินทางมาได้ครึ่งทางถึงสวนสาธารณะใหญ่ชื่อ ลุมพินี พระนางเกิดประสูติ พระครรภ์และประสูติพระโอรส ณ ใต้ต้นรังใหญ่ ในวันเพ็ญเดือนหกเวลาใกล้เที่ยงก่อนพุทธศักราช 80 ปี

หลังจากประสูติได้ 5 วัน พระเจ้าสุทโธทนะเชิญพราหมณาจารย์จำนวน 108 ท่านมาฉันโภชนาหาร และให้เลือกเหลือเพียง 8 ท่าน เฉพาะผู้เชี่ยวชาญในวิชาลักษณะพยากรณ์เพื่อทำหน้าที่พิจารณาทำนายลักษณะของพระโอรสและขนานพระนาม

พราหมณ์ 7 ท่านแรกเห็นลักษณะของพระโอรสแล้วได้ทำนายเป็น 2 นัย คือ ถ้าพระโอรสอยู่เรือนจะได้เป็นพระจักรพรรดิผู้ยิ่งใหญ่ หากออกผนวชจะได้ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าศาสดาเอกของโลก ส่วนโกณฑัญญพราหมณ์ซึ่งมีอายุน้อยที่สุดในพราหมณ์ 8 ท่านนั้น ได้ทำนายชี้ชัดลงไปว่า พระโอรสนี้จะออกผนวชและตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอย่างแน่นอน จากนั้นพราหมณ์ทั้งหมดก็มีความเห็นตรงกันที่จะขนานพระนามพระโอรสว่า “สิทธัตถะ” หรือ “สิทธารถ” ซึ่งแปลว่า สำเร็จดังปรารถนา หลังจากนั้น 2 วัน คือเมื่อพระโอรสมีพระชนมายุได้ 7 วัน พระนางสิริมหามายาก็สิ้นพระชนม์ เจ้าชายสิทธัตถะจึงอยู่ในการเลี้ยงดูของพระนางมหาปชาบดี ซึ่งเป็นพระน้านาง และเป็นนมเหลืองค์ที่ 2 ของพระเจ้าสุทโธทนะ

เจ้าชายสิทธัตถะมีพระอนุชาและพระชนิษฐาร่วมพระชนกที่ประสูติจากพระนางมหาปชาบดี 2 พระองค์ คือ พระนันทะและพระนางรูปนันทา และยังมีลูกพี่ลูกน้องในศากยวงศ์ รุ่นราวคราวเดียวกันอีกหลายพระองค์ คือ เจ้ามหานามะ เจ้าอนุรุทระ ซึ่งเป็นโอรสของพระเจ้าอาสุกโกทนะ เจ้าอานนท์ โอรสของพระเจ้าอมิตทนะ และเจ้าเทวทัตโอรสของอาหญิงอมิตาศากยะ กุมารที่มีอายุมากกว่าเจ้าชายสิทธัตถะมีเพียงองค์เดียวคือ เจ้ามหานามะ

ครั้งเมื่อเจ้าชายสิทธัตถะมีพระชันษาได้ 7 พรรษา ก็ได้รับการศึกษาวิชาศิลปศาสตร์จากพราหมณ์ ในราชสำนัก จากนั้นพระชนกทรงเห็นว่ากุมารฉลาดปราดเปรื่องจึงส่งไปศึกษาต่อยังสำนักอาจารย์วิศวามิตร ผู้เป็นปราชญ์ที่ไม่มีใครทัดเทียมในสมัยนั้น เจ้าชายสิทธัตถะได้ศึกษาจนแตกฉานเชี่ยวชาญในวิชาต่าง ๆ อย่างรวดเร็วกระทั่งสิ้นความรู้ของอาจารย์ มีความรู้พร้อมที่จะได้รับตำแหน่งเป็นราชาและเป็นจักรพรรดิปกครองชมพูทวีปในอนาคต

เมื่อเจ้าชายสิทธัตถะมีพระชันษาได้ 16 พรรษา พระชนกเห็นว่าสมควรจะมีชายาได้แล้ว จึงไปสว่ขอ เจ้าหญิงยโสธราหรือพิมพา พระธิดาของพระเจ้าสุปปพุทธะ ที่ประสูติจากพระนางอมิตามาภิเชกเป็นชายา และต่อมาได้มีพระโอรสด้วยกันพระองค์หนึ่งนามว่า “ราहुล” ชีวิตการครองเรือนของเจ้าชายสิทธัตถะ ได้รับการปรนเปรอจากพระชนกและพระประยูรญาติอย่างดีที่สุด สิ่งใดที่คิดว่าจะทำให้เจ้าชายสิทธัตถะ พอใจ พระชนกจะต้องรีบจัดหามาให้โดยหวังว่าจะให้เจ้าชายอยู่ครองเรือนไปตลอดชีวิต และหมายมั่น จะให้ได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิในอนาคต

แต่ด้วยบุญบารมีที่ทรงสั่งสมมาอย่างดีแล้วบังดาลให้ทรงพบเทวทูตทั้ง 4 คือ คนแก่ คนเจ็บ คนตาย และบรรพชิต เป็นเหตุให้พระองค์ทรงเห็นว่า ชีวิตมีทุกข์และปรารถนาจะหาทางพ้นทุกข์ ด้วยการ ออกบวช ในที่สุดคืนหนึ่งเมื่อพระองค์มีพระชนมายุได้ 29 พรรษาก็ได้เสด็จออกผนวชโดยทรงม้า กัณฐกะ และมีมหาดเล็กชื่อฉันทะตามเสด็จ เมื่อไปถึงฝั่งแม่น้ำอโนมาทรงตัดพระเกศาละเพศฆราวาส ผนวชเป็นบรรพชิต

เมื่อออกผนวชแล้ว พระองค์เสด็จไปยังสำนักอาหารดาบสและอุทกดาบส ได้ศึกษาวิชาความรู้จน เจนจบทุกอย่างเท่าที่อาจารย์ทั้งสองสามารถสอนได้ แต่พระองค์ทรงเห็นว่าความรู้เท่านี้ไม่สามารถตรัสรู้ได้ จึงปลีกตัวไปบำเพ็ญเพียรตามลำพังด้วยวิธีการต่าง ๆ ที่เชื่อกันในยุคนั้นว่าจะเป็นทางแห่งการตรัสรู้ เช่น การทรมานพระวรกาย เป็นต้น แม้ปฏิบัติอยู่ถึง 6 ปี ด้วยความวิริยอุตสาหะอย่างยิ่งยวด เมื่อทำจนถึงที่สุด แล้วแต่ก็ไม่นำไปสู่การตรัสรู้ธรรม พระองค์จึงหันมาบำเพ็ญเพียรด้วยการทำสมาธิดำเนินจิตไปตามหนทาง สายกลาง ในที่สุดก็ได้บรรลุพระธรรมกาย แล้วตรัสรู้อริยสัจ 4 ประการ สำเร็จเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ในวันเพ็ญเดือน 6 ก่อนพุทธศักราช 45 ปี

วันประสูติ ตรัสรู้ และปรินิพพานของพระพุทธองค์นั้นตรงกันเป็นอัศจรรย์คือ วันเพ็ญเดือน 6 ซึ่ง ชาวพุทธรู้จักกันในนาม “วันวิสาขบูชา” อันเป็นวันพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้นเอง

เมื่อตรัสรู้แล้วพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงสั่งสอนเวไนยสัตว์ทั้งกษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ ศูทร ตลอดจนพวคนอกวรรณะให้ตรัสรู้ธรรมตามพระองค์แล้วได้อุปสมบทเป็นพุทธสาวกมากมาย และหมู่ชน จำนวนมากก็ได้ประกาศตนเป็นพุทธมามกะขอถึงพระรัตนตรัยว่าเป็นที่พึ่ง พุทธวิธีการสอนของพระองค์ มีหลากหลาย ทั้งนี้เพื่อให้เหมาะสมกับความรู้และอุปนิสัยของแต่ละบุคคล จึงทำให้ผู้ฟังมีความรู้ความเข้าใจ และตรัสรู้ตามได้โดยง่าย พระองค์ทรงใช้เวลา 45 ปี เผยแผ่พุทธธรรมปกเกล้าพระศาสนาในชมพูทวีป และเสด็จขึ้นปรินิพพานในวันเพ็ญเดือน 6 เมื่อพระชนมายุได้ 80 พรรษา

พุทธประวัตินั้นมีความพิเศษหลายประการ เช่น มีความชัดเจนไม่คลุมเครือ มีหลักฐานยืนยันการมีอยู่จริงของพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามากมาย ทั้งเอกสารทางวิชาการ รวมทั้งโบราณสถานและโบราณวัตถุ ก่อนออกผนวชพระองค์ก็ถึงพร้อมด้วยความสุขสูงสุดในทางโลกคือพร้อมทั้งรูปสมบัติ ทรัพย์สมบัติ และคุณสมบัติ สามารถเป็นพระเจ้าจักรพรรดิปกครองโลกและทวีปที่เหลืออีก 3 ทวีปได้ รูปสมบัติของพระองค์นั้นเลอเลิศกว่าใคร ๆ ในโลกและเทวโลก เพราะทรงได้ลักษณะมหาบุรุษซึ่งเป็นลักษณะร่างกายที่สมบูรณ์ที่สุด ผู้ที่จะได้ลักษณะเช่นนี้ในภพหนึ่ง ๆ อย่างมากมีเพียง 5 พระองค์เท่านั้น

ความพิเศษที่กล่าวมาโดยย่อนี้หาได้ยากในศาสนาของศาสนาอื่น โดยเฉพาะศาสนาผู้มีลักษณะมหาบุรุษนั้นไม่มีในศาสนาอื่นใดในโลก แต่เป็นเรื่องปกติของศาสนาในพระพุทธศาสนา ไม่ว่าจะเป็สมัยใด หากพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จอุบัติขึ้น ก็จะได้ทรงได้ลักษณะมหาบุรุษและสมบูรณ์พร้อมด้วยสิ่งต่าง ๆ ดังกล่าว

และที่สำคัญการตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้นไม่ได้ตรัสรู้ด้วยการคิดแบบการค้นพบทฤษฎีของนักวิทยาศาสตร์โดยทั่วไป แต่ตรัสรู้ด้วยภาวนามยปัญญา คือ การนั่งสมาธิทำใจหยุดนิ่ง ปลอดจากความคิด ตั้งพระดำริของพระพุทธองค์ว่า “ธรรมที่เราได้บรรลุแล้วนี้ เป็นคุณอันลึก เห็นได้ยาก รู้ตามได้ยาก เป็นธรรมสงบ ประณีต ไม่หยั่งลงสู่ความตริกละเอียด เป็นวิสัยที่บัณฑิตจะพึงรู้แจ้ง...” (วิ.ม. (ไทย) 6/ 7/ 29)

ประโยคที่ว่า “ไม่หยั่งลงสู่ความตริกละเอียด” มาจากบทว่า “อตกกาจโร” ในภาษาบาลี อธิบายว่า จะพึงค้น พึงหยั่งลงโดยการตริกละเอียดไม่ได้ พึงค้นได้ด้วยญาณเท่านั้น (ส.ส.อ. (ไทย) 25/ -/ 115)

“ตริกละเอียด” แปลว่า นึก หรือ คิด (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546 : 431) คำว่า “พึงค้นได้ด้วยญาณเท่านั้น” คือ ญาณอันเกิดจากภาวนามยปัญญานั้นเอง

ตอนที่พระเดชพระคุณหลวงปู่วัดปากน้ำได้เข้าถึงพระธรรมกายนั้น ท่านก็เคยคำนึงอย่างเดียวกันว่า “คัมภีร์โรจายัง ธรรมเป็นของลึกถึงเพียงนี้ ใครจะไปคิดคาดคะเนเอาได้ พันวิสัยของความตริกละเอียด ถ้ายังตริกละเอียดอยู่ก็เข้าไม่ถึง ที่จะเข้าถึงได้ ต้องทำให้รู้ตริกละเอียด รู้คิดนั้น หยุดเป็นจุดเดียวกัน แต่พอหยุดก็ดับ แต่พอดับแล้วก็เกิด ถ้าไม่ดับแล้วไม่เกิด นี่เป็นของจริง หัวต่อมีเป็นอยู่ตรงนี้ ถ้าไม่ถูกส่วนดังนี้แล้ว ก็ไม่มีไม่เป็นเด็ดขาด”

2.2.1 พระนามของพุทธะ

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงมีพระนามต่าง ๆ มากมายดังนี้ พระพุทธเจ้า, พระสัมมาสัมพุทธเจ้า, พระผู้มีพระภาคเจ้า, พระศาสดา, ตถาคต, ธรรมกาย, พรหมกาย, ธรรมภูต, พรหมภูต, พระพิชิตมาร, พระอรหันตอนันตชินะ, พระชินเจ้า, พระชินสีห์, พระสัพพัญญูพุทธเจ้า และพระพุทธองค์ เป็นต้น แต่ละพระนามมีความหมายหลายนัย ในที่นี้จะกล่าวเพียงโดยย่อ ดังนี้

(1) **พระพุทธเจ้า** มาจากคำว่า พระ + พุทธ + เจ้า คำว่า “พระ” ใช้ประกอบหน้าคำอื่นแสดงความยกย่อง คำว่า “พุทธ” ก็มีความหมายดังกล่าวมาแล้ว ส่วนคำว่า “เจ้า” ใช้เติมท้ายคำเรียกผู้ที่นับถือ ดังนั้น คำว่า พระพุทธเจ้า จึงมีความหมายเหมือนกับคำว่า “พุทธะ” เพียงแต่เติมคำว่า พระ และ คำว่า เจ้าเข้ามา

เพื่อแสดงความยกย่องนับถือเท่านั้น

(2) **พระสัมมาสัมพุทธเจ้า** คำนี้เดิมคำว่า “สัมมาสัม” เข้ามา คำว่า “สัมมา” แปลว่า โดยชอบ หรือ โดยถูกต้อง คำว่า “สัม” คำหลัง แปลว่า ด้วยพระองค์เอง คือ ไม่ต้องมีผู้สั่งสอน ดังนั้น คำว่า พระสัมมาสัมพุทธเจ้า จึงเป็นชื่อที่เน้นย้ำว่า พระองค์ตรัสรู้โดยถูกต้องด้วยตนเอง

(3) **พระผู้มีพระภาคเจ้า** คำนี้ไม่มีคำว่า “พุทธะ” แต่มีคำว่า “ผู้มีพระภาค” แทนคำว่า พุทธะ “เป็นคำกล่าวโดยความเคารพ” (ขุ.ม. (ไทย) 29/ 84/ 248) เมื่อกล่าวคำนี้จึงเป็นการแสดงความเคารพต่อ พระสัมมาสัมพุทธเจ้านั่นเอง

(4) **พระศาสดา** คำว่า ศาสดา แปลว่า ผู้อบรมสั่งสอน ในปัจจุบันใช้เรียกผู้ตั้งศาสนา

(5) **พระพิชิตมาร** คำว่า พิชิตมาร แปลว่า ผู้ชนะมาร เหตุที่ได้ชื่อนี้เพราะว่าก่อนตรัสรู้ทรงเอาชนะ เหล่ามารต่าง ๆ ที่มาขัดขวางพระองค์ได้

(6) **พระอรหันตอนันตชินะ** พระนามนี้นักบวชชื่ออุปกาศิกเคยถามพระองค์ว่า “เหตุใดท่านจึง ปฏิญาณว่าเป็น ‘อรหันตอนันตชินะ’ พระพุทธองค์ตรัสตอบว่า ‘ผู้ที่ถึงอัสวักขัยเช่นเรา ย่อมเป็นผู้มีนาม ว่าชินะ เพราะเราชนะบาปกรรมทั้งหลายแล้ว’” (ม.ม. (ไทย) 18/ 325/ 424) ส่วน คำว่า “นิพพาน เรียกว่า อนันตตะ” (วิ.ป.อ. (ไทย) 10/ -/ 935) กล่าวคือ เมื่อชนะกิเลสก็ได้ถึงนิพพานนั่นเอง

(7) **พระชินเจ้า** คือ ผู้พิงชนะมาร (ขุ.อป.อ (ไทย) 71/ -/ 203) อีกนัยหนึ่งคือ ผู้ชนะบาปกรรม

(8) **พระชินสีห์** คือ ผู้มีชัยชนะดุจราชสีห์ ราชสีห์เป็นราชาแห่งสัตว์ทั้งหลายฉนใด พระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็เป็นราชาแห่งมนุษย์และเทวดาทั้งปวง ฉนนั่น

(9) **พระสัพพัญญูพุทธเจ้า** คำว่า สัพพัญญู แปลว่า ผู้รู้ทุกสิ่งทุกอย่าง หมายความว่า พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นผู้รู้ทุกสิ่งทุกอย่างนั่นเอง แต่ไม่ได้รู้ทุกอย่างตลอดเวลา กล่าวคือ เมื่อทรงประสงค์จะรู้เรื่องใด ก็ตรวดดูเรื่องนั้นเป็นเรื่อง ๆ ไป

(10) **พระพุทธองค์** เป็นสรรพนามบุรุษที่ 3 คือเป็นคำแทนชื่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

(11) **พรหมกาย** อรรถกถากล่าวไว้ว่า “ชื่อว่าพรหมกายเพราะมีธรรมเป็นกายนั่นเอง แท้จริงพระธรรมท่านเรียกว่าพรหมเพราะเป็นของประเสริฐ” (ที.ปา.อ. (ไทย) 15/ -/ 176)

(12) **ธรรมภูต** อรรถกถากล่าวไว้ว่า ธรรมภูต ได้แก่ ทรงมีธรรมเป็นสภาพ (อง.สทก.อ (ไทย) 38/ -/ 370)

(13) **ธรรมกาย** คือ พุทธรัตนะภายในตัว พระโพธิสัตว์ทั้งหลายตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ก็เพราะได้เจริญสมาธิภาวนาจนเข้าถึงธรรมกายในตัว

(14) **พรหมภูต** อรรถกถากล่าวไว้ว่า พรหมภูต ได้แก่ ทรงเป็นผู้ประเสริฐสุดเป็นสภาพ (อง.สทก.อ (ไทย) 38/ -/ 370)

(15) **ตถาคต** เรียกว่า “ตถาคต เพราะว่า ตรัสรู้พร้อมเฉพาะซึ่งธรรมอันแท้ตามเป็นจริง, เรียกว่า ตถาคต เพราะทรงเห็นแท้จริง, เรียกว่า ตถาคต เพราะตรัสวาจาจริง, เรียกว่า ตถาคต เพราะทรงทำจริง ...” (ม.ม.อ. (ไทย) 17/ -/ 105)

2.2.2 พระพุทธคุณ

1. พระพุทธคุณมีมากที่สุดพรรณนา

คำว่า คุณ ในปัจจุบันใช้ใน 2 ความหมาย คือ ความดีงาม และคุณประโยชน์ พระพุทธคุณ จึงหมายถึง ความดีงามและคุณประโยชน์ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเคยตรัสไว้ว่า “แม้พระพุทธเจ้าจะพึงพรรณนาคุณของพระพุทธเจ้า หากไม่ตรัสอย่างอื่นแต่ตลอดกับ ก็จักจะพึงหมดสิ้นไปในระหว่างกาลนาน คุณของพระตถาคตทั้งหลายก็ไม่หมดสิ้น”¹ เพราะในท่ามกลางความทุกข์ในสังสารวัฏนี้ไม่มีใครเลยที่จะชี้แนะหนทางพ้นทุกข์ให้แก่ผู้อื่นได้นอกจากพระพุทธองค์ และการจะเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้นั้นยากมากประดุจการว่ายข้ามทะเล น้ำทองแดงที่เดือดพล่าน ฉะนั้น

การที่พระพุทธองค์ตรัสว่าพระคุณของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแต่ละพระองค์มีมากจนไม่อาจจะพรรณนาได้หมดนั้น ไม่ได้เป็นการยกยอสรรเสริญพระองค์เอง แต่ตรัสตามความเป็นจริง และที่สำคัญ พระองค์ทรงหมดกิเลสแล้วยอมไม่ตรัสความเท็จใด ๆ ทั้งสิ้น พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสถึงบุคคลที่สรรเสริญและติเตียนพระรัตนตรัยไว้ว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย คนเหล่านี้พึงกล่าวชมเรา ชมพระธรรม หรือชมพระสงฆ์ก็ตาม เธอทั้งหลายไม่ควรทำความเพลิดเพลिन ดีใจ เบิกบานใจในคำชมนั้น” แต่ให้พิจารณาว่า “ในคำที่เขากล่าวชมนั้น คำที่จริง เธอทั้งหลายควรปฏิญาณให้เห็นโดยความเป็นจริงว่า นั่นจริงแม้เพราะเหตุนี้ แม้ข้อนั้นก็มิในเราทั้งหลาย และในเราทั้งหลายก็มีข้อนั้น” (ที.สี. (ไทย) 15/ 1/ 3-4)

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย คนเหล่านี้จะพึงกล่าว ติเรา ติพระธรรม ติพระสงฆ์ ก็ตาม เธอทั้งหลายไม่ควรทำความอาฆาต โทมนัส แค้นใจในคนเหล่านั้น แต่ให้พิจารณาว่า ในคำที่เขากล่าวตินั้น คำที่ไม่จริง เธอทั้งหลายควรแก้ไขให้เห็นโดยความเป็นจริงว่า นั่นไม่จริงแม้เพราะเหตุนี้ นั่นไม่แท้แม้เพราะเหตุนี้ แม้ข้อนั้นก็มิในเราทั้งหลาย และในเราทั้งหลายก็ไม่มีข้อนั้น” (ที.สี. (ไทย) 15/ 1/ 3-4)

จากพระดำรัสนี้ชี้ให้เห็นพุทธประสงค์ว่า การกล่าวถึงคุณของพระรัตนตรัยนั้นต้องกล่าวให้ตรงกับความเป็นจริง แม้มีคนมาชมมาสรรเสริญก็ไม่พึงดีใจ ลิงโลดใจ แต่ให้พิจารณาว่าเขากล่าวถูกต้อง หรือเป็นจริงตามนั้นหรือไม่ ถ้าจริงก็ชี้แจงให้เขาเข้าใจด้วยเหตุผลว่าจริงเพราะอะไร หากมีคนมาติเตียน ก็ไม่พึงโกรธแต่รับฟังไว้ หากเขากล่าวคำที่ไม่จริงก็ชี้แจงให้เขาเข้าใจ

จริง ๆ แล้วพระองค์ไม่ได้ตรัสถึงพุทธคุณเพียงอย่างเดียว แต่ยังตรัสถึงข้อผิดพลาดของพระองค์เอง ในขณะที่ยังเป็นพระโพธิสัตว์ดังที่ปรากฏอยู่ในชาดกต่าง ๆ อีกด้วย มีอยู่หลายชาติที่พระโพธิสัตว์ได้ไปเกิดเป็นสัตว์ดิรัจฉาน เช่น เป็นสุนัข ช้าง ม้า ลิง ราชสีห์ นก กระจง ตาย โคน กระจับปี่ กวาง เป็นต้น และมีหลายชาติที่ทรงผิดพลาดหนักถึงกับตกนรกหมกไหม้อยู่ยาวนาน ความจริงข้อผิดพลาดเหล่านี้หากพระองค์ไม่ตรัสถึงก็ไม่มีใครทราบเพราะเป็นเรื่องในอดีตชาติ เหตุที่พระองค์ตรัสไว้ก็เพื่อเป็นข้อคิดเตือนใจแก่พุทธบริษัททั้งหลายว่า แม้พระองค์เองก็ยังคงเคยทำผิดเพราะฉะนั้นอย่าได้ประมาทเป็นอันขาด

¹กับ หมายถึง หนว้นับเวลาที่ยาวนานมากจนไม่อาจจะนับประมาณได้

หากไม่มองถึงประเด็นที่ว่า ผู้หมดกิเลสแล้วยอมไม่กล่าวคำเท็จ การที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งกล่าวถึงทั้งด้านดีและไม่ดีของตนเองอย่างเปิดเผย มีส่วนดีอะไรบ้าง ก็กล่าวถึง และแม้มีข้อไม่ดีที่เคยทำผิดพลาดหนักมากเพียงใดก็ตาม ก็กล่าวถึงโดยไม่ปิดบัง คำกล่าวของบุคคลนี้จึงน่าเชื่อถือมากทีเดียว เพราะถ้าต้องการให้ผู้ฟังนิยมชมชอบตนก็พูดแต่เรื่องดี ๆ ก็ได้ สิ่งไม่ดีก็ปิด ๆ เอาไว้ ซึ่งปุถุชนคนที่ยังมีกิเลสอยู่จำนวนมากไม่น้อยที่ทำอย่างนี้

2. พระพุทธคุณ

เนื่องจากคุณของพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามีมากจะสรุปพรรณนาได้หมด ในที่นี้จึงกล่าวถึงโดยย่อคือเพียง 9 ประการ ซึ่งชาวพุทธที่หมั่นสวดมนต์อยู่เป็นประจำจะคุ้นเคยกันดี จนอาจกล่าวได้ว่าท่องจนคล่องปากจำจนขึ้นใจทีเดียว แต่ถึงกระนั้นก็มีหลายท่านที่ไม่รู้ความหมาย เพราะบทสวดเหล่านั้นบันทึกด้วยภาษาบาลี การเรียนวิชานี้จึงช่วยให้นักศึกษาทุกท่านทราบวาท “อรรหิ สมมาสมพุทโธ วิชาจรณสมปนโน สุคะโต โลกวิทู อนุตฺตโร ปุริสทมมสารถิ สตถา เทวมนุสฺसानิ พุทฺโธ ภควา” (ม.ม. (ไทย) 12/ 95/ 67-67) ซึ่งเราท่องจนจำได้ขึ้นใจนั้นมีความหมายว่าอย่างไรบ้าง

1) อธิบายพุทธคุณบทว่า อรรหิ

คำว่า อรรหิ ก็คือ พระอรหันต์ หมายถึง พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงเป็นพระอรหันต์

คำว่า อรรหิ แปลได้ 2 นัย คือ แปลว่า “ไกล” และแปลว่า “ควร”

นัยแรกคือ ไกล หมายถึง ไกลจากกิเลส กล่าวคือ พระผู้มีพระภาคเจ้าเป็นผู้ไกล คือทรงดำรงอยู่ในพระคุณอันไกลแสนไกลจากกิเลส ซึ่งตรงข้ามกับปุถุชนที่ยังอยู่ใกล้ชิดกับกิเลส

นัยที่สองคือ ควร หมายถึง เป็นผู้ควรแก่ปัจจัย 4 และ เป็นผู้ควรได้รับการเทิดทูนบูชาไว้เหนือสิ่งใดทั้งหมด ควรยึดมั่นพระองค์ท่านเป็นแบบอย่างแล้วตั้งใจปฏิบัติตามพระองค์ (วิ.มหา.อ. (ไทย) 1/ -/ 185)

2) อธิบายพุทธคุณบทว่า สมมาสมพุทโธ

คำว่า สมมาสมพุทโธ ก็คือ พระสัมมาสัมพุทธเจ้า

คำว่า สมมาสมพุทโธ แปลว่า ตรัสรู้ธรรมทั้งปวงโดยชอบ และด้วยพระองค์เอง (วิ.มหา.อ. (ไทย) 1/ -/ 191) คือ ไม่มีใครสอน หรือนัยหนึ่งว่า ตรัสรู้เองโดยถูกต้อง คำสอนคือพระธรรมนั้นมาจากพระรัตนตรัยในตัวของพระพุทธองค์เอง ไม่ได้มีใครที่เหนมาดลบันดาลให้รู้ ส่วนในศาสนาเทวนิยมนั้นคำสอนหรือความรู้มาจากพระเจ้า ศาสดาเป็นเพียงสื่อกลางในการถ่ายทอดความรู้มาสู่ศาสนิก เช่น พระเยซูกล่าวว่า “เรา รู้จักพระเจ้า เพราะเรามาจากพระองค์ และพระองค์ทรงใช้เรามา... คำสอนของเราไม่ใช่ของเราเอง แต่เป็นของพระองค์ผู้ใช้เรามา” (ฟั้น ดอกบัว, 2539 : 70) มุฮัมหมัดก็ได้รับคำสอน คือเทวโองการจากพระอัลเลาะห์ ใน 3 ทางคือ การดลบันดาลใจให้ทราบ พระองค์มาเข้าฝัน หรือส่งเทวทูตมาบอก (ฟั้น ดอกบัว, 2539 : 205)

ในศาสนาฮินดูยุคโบราณถือว่า โมเสสพาชาวยิวออกจากอียิปต์ข้ามทะเลแดงเพื่อไปสู่คานาอันหรืออิสราเอลในปัจจุบัน เมื่อข้ามทะเลแดงแล้วได้เดินทางไปอีก 3 เดือนแต่ยังไม่ถึงคานาอัน ทำให้พวกยิวท้อแท้

กระต้างกระเตื้องไม่เชื่อฟังโมเสส และแตกความสามัคคีกัน โมเสสเห็นว่าขึ้นปล่อยไว้เหตุการณ์จะลุกลามไปใหญ่ จึงขึ้นไปอยู่บนภูเขาซีนายถึง 40 วัน เมื่อกลับลงมาโมเสสบอกชาวฮีบรูว่า ตนได้ขึ้นไปพบกับพระเจ้า ๆ สั่งให้นำคำสั่งสอนของพระองค์มาให้ชาวฮีบรูทุกคนปฏิบัติ ใครจะขัดขึ้นไม่ได้ นั่นคือ ที่มาของบัญญัติ 10 ประการในศาสนาฮีบรู ได้แก่ อย่ามีพระเจ้าอื่นใดนอกเหนือจากเรา และเรื่องระเบียบวินัยสำหรับอยู่ร่วมกันในหมู่คณะ (พื้น ดอกบัว, 2539 : 56-57)

3) อธิบายพุทธคุณบทว่า วิชาจรณสมปนโน

คำว่า วิชาจรณสมปนโน แปลว่า ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ

คำว่า วิชา แปลว่า ความรู้แจ้ง ได้แก่ วิชา 8 ความรู้แจ้งนั้นเป็นความรู้ที่เกิดจากการเจริญสมาธิภาวนา ต่างจากความรู้ทั่วไปที่เกิดจากการฟัง การอ่าน หรือการคิด

คำว่า จรณะ แปลว่า ความประพฤติ จรณะนั้นมี 15 ประการ

วิชา 8 ได้แก่

(1) วิปัสสนาญาณ ความเห็นแจ้ง เห็นวิเศษ หมายถึง พระพุทธองค์ทรงเห็นแจ้งในสภาวะธรรมตรงตามความเป็นจริง เช่น เห็นชั้น 5 ว่าเป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์และเป็นอนัตตา และยังทำให้สรรพสัตว์ทั้งหลายต้องติดอยู่ในวัฏสงสาร ต้องเวียนว่ายตายเกิดอย่างไม่รู้จักจบสิ้น การเห็นแจ้งนั้น ไม่ใช่จะมองเห็นได้ด้วยตามนุษย์ แต่พระพุทธองค์ทรงรู้เห็นได้ด้วยตาของพระธรรมกาย

(2) มโนมยิทธิ ฤทธิ์ทางใจ คือ จะนึกให้เป็นอย่างไร ก็เป็นไปตามที่นึกได้

(3) อิทธิวิธี แสดงฤทธิ์ได้ เช่น เนรมิตกายคนเดียวเป็นหลายคนได้

(4) ทิพพโสต มีหูทิพย์ ฟังเสียงต่าง ๆ ได้หลากหลายและได้ยินเสียงจากที่ห่างไกลได้

(5) เจโตปริยญาณ คือ รู้วาระจิตของผู้อื่น

(6) ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ คือ ความรู้ที่สามารถระลึกชาติหนหลังได้

(7) ทิพพจักขุ คือ ตาทิพย์ สามารถมองเห็นทุกสิ่งได้หมด ไม่ว่าจะอยู่ใกล้ไกลอย่างไร และระลึกชาติหนหลังของสัตว์อื่นได้

(8) อาสวักขยญาณ คือ ความรู้แจ้งที่ทำลายอาสวะให้หมดสิ้น

จรณะ 15 ได้แก่

(1) ศีลสังวร คือ ความสำรวมในพระปาฏิโมกข์

(2) อินทริยสังวร คือ ความสำรวมอินทริยทั้ง 6 ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ

(3) โภชนมัตตัญญูตา คือ ความรู้จักประมาณในการบริโภค

(4) ซาคริยานุโยค คือ การประกอบความเพียรที่ทำให้เป็นผู้ตื่นอยู่เสมอ

ข้อ (5) - (15) โดยสรุปคือ พระพุทธองค์ทรงมีสติปัญญาและศีลาจารวัตรที่งดงาม ทรงประพฤติ

ปฏิบัติจนกระทั่ง 15 ประการมามากมายหลายภพหลายชาติ จรณะเหล่านี้เป็นพื้นฐานที่ทำให้พระองค์ มีความหนักแน่น มั่นคงอย่างต่อเนื่องในการสร้างบารมี จนกระทั่งบรรลุพระสัมมาสัมโพธิญาณตามความปรารถนาที่ตั้งใจไว้

โดยสรุปแล้ว วิชชาจรณสมบรูณ์ คือ ถึงพร้อมทั้งความรู้ดีและความประพฤติดีนั่นเอง ครูในทางโลกมีจำนวนไม่น้อยที่มีความรู้ดีแต่ความประพฤติไม่ดี เป็นต้นแบบแก่ศิษย์ไม่ได้ คนเหล่านี้ “แนะ” ลูกศิษย์ได้ แต่ไม่สามารถ “นำ” ลูกศิษย์ได้คือไม่อาจประพฤติตนให้เป็นตัวอย่างที่ดีได้ แต่พระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น ทรงเป็นบรมครูที่สามารถ “แนะและนำ” ลูกศิษย์ให้มีทั้งความรู้ดีและความประพฤติดีเช่นเดียวกับพระองค์ได้

4) อธิบายพุทธคุณบทว่า สุคโต

คำว่า สุคโต แปลว่า ไปดีแล้ว, ไปสู่ที่ดี, ทรงพระดำเนินงาม ฯลฯ

นัยแรก ไปดีแล้ว หมายถึง พระองค์ประพฤติดี ทั้งกาย วาจา ใจ ประพฤติสม่าเสมอมานับภพ นับชาติไม่ถ้วน ละโลกจากชาตินั้น ๆ แล้วก็ไปสู่สุคติ

คำว่า ไปดีแล้ว อีกนัยหนึ่งคือ พระองค์ดำเนินกาย วาจา ใจ ไปในแนวอริยมรรคมีองค์ 8

นัยที่สอง ไปสู่ที่ดี หมายถึง ไปอยู่สู่แดนอันเกษมกล่าวคือ นิพพาน

นัยที่สาม ทรงพระดำเนินงาม เช่น เมื่อครั้งจะทรงพระดำเนินไปโปรดพระปัญจวัคคีย์ยังป่าอิสิปตนะนั้น ทรงเดินไปด้วยอย่างพระบาท มีฉัพพรรณรังสีรุ่งโรจน์ จนแม้แต่สัตว์ที่มาแลเห็น ก็งงันหยุดนิ่งตะลึงอย่างนี้เรียกว่าทรงพระดำเนินงาม

5) อธิบายพุทธคุณบทว่า โลกวิทู

คำว่า โลกวิทู แปลว่า รู้แจ้งซึ่งโลก คำว่า โลก หมายความว่า ย่อยยับไปหักพังไป (ขุ.อิติ.อ. (ไทย) 45/ -/ 726)

อีกนัยหนึ่ง โลก หมายถึง สถานที่เป็นที่เกิดที่อยู่แห่งสัตว์ และเป็นที่ยังสัตว์ได้อาศัยก่อกุศล และอกุศล เช่น โลกมนุษย์เป็นที่มนุษย์อาศัยสร้างบุญแล้ว ก็ได้ผลไปบังเกิดในสวรรค์ หรือบำเพ็ญบารมีแล้วส่งผลไปสู่นิพพาน ถ้าสร้างบาปแล้ว ก็เป็นผลให้ไปเกิดในนรก

โลกแบ่งออกเป็น 3 คือ สังขารโลก สัตว์โลก โอกาสโลก

สังขารโลก โลกคือสังขาร ได้แก่ ชั้น 5 (ขุ.อิติ.อ. (ไทย) 45/ -/ 726) โดยชั้น 5 ได้ชื่อเป็นโลก ๆ หนึ่งเพราะต้องย่อยยับไปหักพังไปตามความหมายของโลกข้างต้น ชั้น 5 ของสัตว์ทั้งหลายนั้นดำรงอยู่ได้ด้วยอาหาร ด้วยเหตุนี้จึงมีการแปลสังขารโลกว่า โลกที่มีอาหารเป็นปัจจัยปรุงแต่ง (พระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร), 2538 : 42) ในเรื่องชั้น 5 นี้พระพุทธองค์ทรงรู้ละเอียดยิ่งกว่าการแพทย์ในปัจจุบันหลายเท่า เพราะทรงมีมืออุปกรณ์คือธรรมจักขุซึ่งเห็นละเอียดยิ่งกว่าอุปกรณ์ใด ๆ ในโลก

สัตว์โลก โลกคือหมู่สัตว์ ได้แก่ มนุษย์ เทวดา พรหม อรูปพรหม เป็นต้น การที่พระสัมมาสัม-

พุทธเจ้าผู้แจ้งสัตว์โลก คือ “ทรงรู้อัธยาศัยของสัตว์ทั้งหลาย... ทรงรู้จริตทรงรู้อารมณ์ ทรงรู้สัตว์มีรูปคือ กิเลสน้อย สัตว์มีรูปคือกิเลสมาก สัตว์มีอินทรีย์กล้า สัตว์มีอินทรีย์อ่อน...” (สุ.ขุ.อ. (ไทย) 47/ -/ 531)

จริตอัธยาศัยนี้เป็นสิ่งที่สัตว์โลกสั่งสมอยู่ในใจมาข้ามภพข้ามชาติ ดังนั้น โดยสรุปแล้วสัตว์โลกจึงหมายเอาการหยั่งรู้ใจของสัตว์โลกว่ามีความแตกต่างกันไปนั่นเอง เมื่อจะสอนธรรมก็ต้องสอนให้ตรงกับจริตอัธยาศัยของเขาเหล่านั้น

โอกาสโลก หมายถึง สถานที่อยู่ของสัตว์ทั้งหลาย (ขุ.พุทธ.อ. (ไทย) 73/ -/ 213) ได้แก่ โลกมนุษย์ที่เราอาศัยอยู่รวมทั้งจักรวาลด้วย ดังที่บันทึกไว้ว่า “จักรวาล ชื่อว่า โอกาสโลก” (ขุ.อ.อ. (ไทย) 44/ -/ 362) คำว่า จักรวาล ภาษาในปัจจุบันเรียกว่า กาแล็กซี ซึ่งเป็นความรู้ที่นักดาราศาสตร์เพิ่งค้นพบเมื่อประมาณ 400 ปีที่ผ่านมา แต่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสเรื่องจักรวาลและอนันตจักรวาลมากกว่า 2,500 ปีแล้ว ดังพระดำรัสที่ว่า “สิ่งที่นับไม่ได้ มีที่สุดที่บุคคลรู้ไม่ได้ 4 อย่าง คือ หมูสัตว์, อากาศ, อนันตจักรวาล, พระพุทธญาณที่หาประมาณมิได้...” (ขุ.พุทธ.อ. (ไทย) 33/ 64/ 564) ด้วยเหตุนี้พระองค์จึงได้ชื่อว่ารู้แจ้งโลก

6) อธิบายพุทธคุณบทว่า อนุตฺตโร ปุริสทมมสารถิ

คำว่า อนุตฺตโร ปุริสทมมสารถิ แปลว่า เป็นสารถีผู้ฝึกบุรุษที่พอจะฝึกได้ไม่มีผู้อื่นยิ่งกว่า (วิ.มหา.อ. (ไทย) 1/ -/ 201-203) กล่าวคือ พระองค์มีพระปรีชาญาณเฉลียวฉลาดในอันที่จะฝึกสอนคนให้เป็นคนดีได้ หรือ ให้สามารถบรรลุผลผลิตนิพพานได้ พระองค์มีกุศโลบายสอนต่าง ๆ นานา สุดแล้วแต่จะทรงพิจารณาเห็นว่า บุคคลจำพวกใดมีนิสัยอย่างไร ก็ทรงใช้กุศโลบายสอนให้ตรงกับนิสัย

ตัวอย่างเช่น ชฎิลสามพี่น้องและบริวารซึ่งเคยบูชาไฟมาก่อน พระองค์จึงทรงเทศน์อาทิตต-ปริยายสูตรว่าด้วยธรรมที่แสดงถึงของร้อนแก่ชฎิลเหล่านั้น จนบรรลุเป็นพระอรหันต์กันทั้งหมด หรือกรณีพระนันทะ ผู้มีโรคะจริต พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงนำท่านไปสู่ภพดาวดึงส์ เพื่อไปดูเทพนารีทั้งหลาย และทรงรับประกันว่าหากพระนันทะตั้งใจบำเพ็ญสมณธรรม ถ้าละโลกขณะที่ยังไม่หมดกิเลสก็จะได้นางฟ้าเป็นภรรยา พระนันทะจึงตั้งใจบำเพ็ญสมณธรรม และสุดท้ายก็บรรลุเป็นพระอรหันต์ หมดความต้องการด้วยนางฟ้าไปโดยปริยาย

7) อธิบายพุทธคุณบทว่า สตถา เทวมนุสฺसानิ

สตถา เทวมนุสฺसानิ แปลว่า เป็นพระศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย (อง.ติก. (ไทย) 34/ 503/ 300) พระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่ได้เป็นศาสดาของมนุษย์เท่านั้น แต่ยังเป็นศาสดาของเทวดาด้วย ดังที่ปรากฏในพุทธกิจประจำวันของพระองค์ว่า “ในมัชฌิมยามพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงตอบปัญหาแก่เทวดาทั้งหลาย” (ที.สี.อ. (ไทย) 11/ -/ 151) มัชฌิมยาม คือเวลาประมาณ 22.00 น. - 02.00 น. คำว่าเป็นศาสดาของเทวดานี้หมายรวมเอารูปพรหมต่าง ๆ ด้วย

พุทธคุณข้อนี้ถือว่าเป็นลักษณะพิเศษที่โดดเด่นอีกข้อหนึ่งในพระพุทธานุชาสนา เพราะศาสนาเทวนิยม

นั่นต่างอ้างเอาเทวดาเป็นที่พึ่งที่ระลึกทั้งสิ้น เช่น ศาสนาคริสต์นับถือพระเจ้าคือ “พระยะโฮวาห์ซึ่งเป็นกายทิพย์” (พิน ดอกบัว, 2539 : 195) ส่วนมุสลิมก็นับถือพระอัลเลาะห์โดยเชื่อว่า “พระอัลเลาะห์มีรูปร่างตัวตน ไม่ใช่เป็นนามธรรมแต่เป็นร่างทิพย์ จึงไม่มีใครสามารถเห็นพระองค์ได้...” (พิน ดอกบัว, 2539 : 203) คำว่ากายทิพย์ คือกายของเทวดานั้นเอง ในศาสนาพราหมณ์-ฮินดูนับถือพระพรหมเป็นที่พึ่งสูงสุด และเชื่อกันว่าความเป็นไปของชีวิตขึ้นอยู่กับพรหมลิขิต แต่มีหลักฐานบันทึกไว้ในพระไตรปิฎกจำนวนมากว่า แม้แต่รูปพรหมทั้งหลายยังยกย่องพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นศาสดา (วิ.ม. (ไทย) 6/ 8/ 30)

8) อธิบายพุทธคุณบทว่า พุทโธ

คำว่า พุทโธ แปลได้หลายนัย ในที่นี้จะแปลในนัยที่ว่า เป็นผู้บานแล้ว

คำว่าบานนั้นเปรียบด้วยดอกประทุมชาติ คือบานเหมือนดอกบัวที่บานแล้วเต็มที่ ในช่วงที่พระองค์ทรงประกอบความเพียรอยู่ ยังไม่ได้บรรลุสัมมาสัมโพธิญาณก็เปรียบเหมือนดอกบัวที่ยังตูมอยู่ แต่เมื่อพระองค์ตรัสรู้แล้ว จึงเปรียบเสมือนดอกบัวที่บานแล้ว

และการที่นำเอาดอกบัวบานมาเทียบความหมายแห่งคำว่าพุทโธนั้น ก็เพราะเหตุว่าในช่วงปฐมกับซึ่งมีแผ่นดินตั้งขึ้นใหม่ ๆ มีกอบัวเกิดขึ้นพร้อมทั้งมีดอก 5 ดอก ท้าวสุทธาवासพรหมหยั่งรู่ว่านี่เป็นนิมิตว่า ในกัปนี้จะมีพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาตรัสโปรดเวไนยสัตว์ 5 พระองค์ จึงกล่าวคำว่า “นะ, โม, พุท, ธา, ยะ” ไว้ นะ คือ พระกกุสันโธ, โม คือ พระโกนาคมนะ, พุท คือ พระพุทธกัสสปะ, ธา คือ พระสมณโคดม และ ยะ คือ พระศรีอาริยมเตไตรย (พระมงคลเทพมุนี (สด จนทสโร), 2538 : 48)

9) อธิบายพุทธคุณบทว่า ภควา

คำว่า ภควา แปลได้หลายนัย แปลว่า “หัก” ก็ได้ แปลว่า “แจก” ก็ได้

ที่ว่า หัก นั้น หมายความว่า พระองค์หักเสียได้ซึ่งสังสารจักร กล่าวคือ อวิชชา ตัณหา อุปาทาน กรรมอันเป็นเสมือนตัวจักรที่พัดผันส่งต่อไปยังกันและกัน เป็นกำลังดันให้หมุนเวียนวนว่ายอยู่ในวัฏสงสาร มิให้ออกจากภพ 3 พระองค์หักเสียได้แล้ว พระองค์จึงพ้นไปจากภพทั้ง 3 คือ กามภพ รูปภพ อรูปภพ เสด็จออกสู่นิพพานไป

ที่ว่า แจก นั้นมีความหมายว่า พระพุทธองค์ทรงแยกย่อยธรรมะออกเป็นข้อเล็กข้อน้อยให้เหมาะสมกับสติปัญญาของผู้ฟัง เปรียบเสมือนการบิขนมหรือการตัดข้าวให้พอคำแก่คนกิน เด็กก็ต้องให้คำเล็ก ผู้ใหญ่ก็ตัดให้คำโต หรือคนป่วยก็ตัดเอาชนิดอาหารเปื่อย อาหารตุ๋นที่ย่อยง่าย ๆ มาให้ ส่วนที่ปัญญาแก่กล้าแล้วก็ไม่ต้องย่อยให้มากนัก สอนเพียงย่อ ๆ เฉพาะแต่หัวข้อธรรมที่เข้าใจทันที และธรรมะที่ทรงแยกย่อยไว้ดีแล้วนี้ยังช่วยให้ผู้ที่มาในภายหลังสามารถเลือกธรรมะที่พอเหมาะแก่ตนเอาไปปฏิบัติได้

พระพุทธคุณทั้ง 9 ประการนี้สรุปให้เหลือ 3 ประการได้ดังนี้คือ พระบริสุทธิคุณ, พระปัญญาคุณ และพระมหากรุณาธิคุณ

พระบริสุทธิคุณ ได้แก่ อรหิ, สุคติ และพุทฺโธ

พระปัญญาคุณ ได้แก่ สมมาสมพุทฺโธ, วิชชาจรณสมปนฺโน และโลกวิทู

พระมหากรุณาธิคุณ ได้แก่ อนุตฺตโร ปุริสทมมสารถิ, สตถา เทวมนุสฺसानํ และภควา

2.3 พระธรรม : คำสั่งสอนของพระพุทธองค์

นักศึกษาได้เรียนมาแล้วว่า หากกล่าวถึงพระรัตนตรัยภายใน พระธรรมจะหมายถึง ธรรมรัตนะ อันเป็นดวงธรรมที่ทำให้เป็นธรรมกาย ซึ่งอยู่ ณ ศูนย์กลางกายฐานที่ 7 ของมนุษย์ทุกคน แต่ถ้าเป็นพระรัตนตรัยภายนอก พระธรรมจะหมายถึงคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งหลั่งออกมาจากพระรัตนตรัยในตัว

ในสมัยพุทธกาลคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามี 2 ส่วนนี้คือ ธรรมกับวินัย ดังพระดำรัสก่อนพุทธปรินิพพานว่า “ธรรมก็ดี วินัยก็ดี อันเราแสดงแล้ว ได้บัญญัติไว้แล้วแก่พวกเธอ ธรรมและวินัยอันนั้น จักเป็นศาสดาแห่งพวกเธอ โดยกาลล่วงไปแห่งเรา” (ที.ม. (ไทย) 13/ -/141)

คำว่า “ธรรม” ในที่นี้จึงไม่ได้หมายถึงพุทธวจนะทั้งหมด แต่หมายถึงเฉพาะคำสั่งสอนที่ไม่เกี่ยวกับพระวินัย แต่ถ้ากล่าวถึงพระธรรมในความหมายที่เป็นหนึ่งในพระรัตนตรัยภายนอกแล้วจะหมายถึงพุทธวจนะทั้งหมด

คำว่า “วินัย” หมายถึง ศีลของพระภิกษุภิกษุณีรวมทั้งศีลของสามเณรและศีลของฆราวาส ได้แก่ ศีล 5 ศีล 8 หรืออุโบสถศีล

เมื่อจะกล่าวให้ชัดเจนยิ่งขึ้นอาจจะเรียกว่า ธรรม เป็น “คำสั่งสอน” ส่วน วินัย เป็น “คำสั่ง” ก็ได้ ดังนั้น ธรรมวินัยก็คือ คำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

เดิมพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแสดงแต่ “คำสั่งสอน” คือ “ธรรม” ได้แก่ อริยสัจ 4 ฯลฯ ยังไม่ได้บัญญัติ “คำสั่ง” คือ “วินัย” ต่อมาเมื่อมีภิกษุมากขึ้น ผู้บวชมาจากตระกูลต่างกัน มีอหิชาศัยและความมุ่งหมายต่างกัน และเมื่อมีลาภสักการะเกิดมากขึ้น ทำให้พระภิกษุบางรูปมีความประพฤติไม่เรียบร้อย สร้างความเสียหายจนเกิดคำติฉินจากชาวบ้าน เมื่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงทราบจึงบัญญัติวินัยขึ้นเรื่อย ๆ เพื่อห้ามภิกษุประพฤติเช่นนั้นอีก

หลังพุทธปรินิพพานชาวพุทธได้ถือเอาพระธรรมวินัยเป็นหลักในการดำเนินชีวิตสืบต่อกันเรื่อยมา แต่เนื่องจากพระธรรมวินัยดังกล่าวยังไม่ได้รับการจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ถ้าไม่มีมาตรการเก็บรักษาที่ดี จึงเป็นไปได้ที่จะมีคำสั่งสอนบางส่วนสูญหายไป ด้วยเหตุนี้การสังคายนาจึงเกิดขึ้น

คำว่า “สังคายนา” แปลว่า การซักซ้อม, การสวดพร้อมกัน, การร้อยกรอง หมายถึง การที่พระสงฆ์ประชุมกันแล้วสอบทานชำระสะสางและซักซ้อมทำความเข้าใจพระธรรมวินัยอันเป็นคำสั่งสอนของพระพุทธองค์เพื่อรักษาความถูกต้องไว้แล้วจัดเป็นหมวดหมู่พร้อมทั้งจดจำสาธยายกันไว้ (พระธรรมกิติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช ป.ธ. 9 ราชบัณฑิต, 2548 : 1041)

การสังคายนาพระธรรมวินัยมีขึ้นหลายครั้ง แต่ที่ทุกฝ่ายทุกประเทศยอมรับ คือ การสังคายนา 3 ครั้งแรกในประเทศอินเดีย

การบรรลุธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น มิใช่เกิดจากการนั่งคิดตรองค้นเอาเอง แต่เป็นการเห็นธรรมะภายในด้วยอำนาจสมาธิที่เกิดจากการบำเพ็ญภาวนาตามหลักมรรคมืองค์ 8 อย่างทุ่มชีวิตเป็นเดิมพัน

ในยุคปัจจุบันนี้ มีคนจำนวนไม่น้อยที่ศึกษาคำสอนในพระพุทธศาสนาแล้วเกิดความเข้าใจผิดว่า การตรัสรู้ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเกิดจากการนั่งค้นคิดตรอง จนกระทั่งได้ข้อสรุปเป็นหลักคำสอนต่าง ๆ ออกมาแล้ว จึงนำมาสั่งสอนประชาชน ทำให้หลงคิดผิดไปว่าพระองค์ท่านเป็นเพียงนักวิชาการ คนหนึ่งเท่านั้น ความเข้าใจผิดเช่นนี้ได้กลายเป็นเครื่องปิดกั้นโอกาสในการบรรลุธรรมของพวกเขาไปอย่างน่าเสียดายทั้ง ๆ ที่ได้มีโอกาสพบคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้วก็ตาม

2.3.1 ธรรมะคืออะไรกันแน่

ทำไมจึงเกิดความเข้าใจผิดเช่นนี้ขึ้นมาได้

สาเหตุก็เพราะว่า เขายังไม่ได้ปฏิบัติตามมรรคมืองค์ 8 อย่างทุ่มชีวิตเป็นเดิมพัน เขาจึงไม่รู้ว่ “**ธรรมะที่แท้จริงนั้นคืออะไร**”

เพราะฉะนั้น เพื่อป้องกันไม่ให้ความเข้าใจผิดพลาดนี้เกิดขึ้นกับองค์ภว้พระธรรมกาย พระเดชพระคุณพระภว้วณาวิริยคุณ (หลวงพ่อดัตตชีโว) ได้อธิบายให้ทุกคนเกิดความเข้าใจที่ถูกต้องตรงกันว่า “**ธรรมะคืออะไร**”

“ธรรมะ” แบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ

1) **ธรรมะ คือ ธรรมชาติบริสุทธิ์ในตัวมนุษย์ที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ด้วยการทำภาวนาตามหลักมรรคมืองค์ 8 อย่างทุ่มชีวิตเป็นเดิมพัน** จนกระทั่งหมดทุกข์ หมดกิเลส หมดความรู้้อย่างถาวร ส่งผลให้หลุดพ้นจากการกักขัง-จองจำ-เหนี่ยวรั้ง-ปิดบังจากการเวียนว่ายตายเกิดในวัฏสงสารได้อย่างถาวร

2) **ธรรมะ คือ คำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่มุ่งสอนประชาชนให้ทุ่มเทกับการขจัดทุกข์ ขจัดกิเลส ขจัดความรู้้อยู่ในตนให้หมดสิ้นตามพระองค์ไป**

3) **ธรรมะ คือ นิสัยดีที่เกิดจากการปฏิบัติตามมรรคมืองค์ 8 ด้วยการละเว้นความชั่ว ทำความดี** กลับใจให้่องใสอย่างทุ่มชีวิตเป็นเดิมพันตามคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

เพราะฉะนั้น คำว่า “**บรรลุธรรม**” ที่เราต้องการจะบรรลุตามพระองค์ท่านไปนั้น จึงหมายถึง **การเห็นธรรมชาติบริสุทธิ์ในตัวด้วยการบำเพ็ญภาวนาตามหลักมรรคมืองค์ 8 อย่างทุ่มชีวิตเป็นเดิมพัน** เช่นเดียวกับที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้

2.3.2 องค์ประกอบที่แท้จริงของมนุษย์

พระเดชพระคุณพระภิกษุญาณวชิรญาณ (หลวงพ่อทัตตชีโว) ท่านตั้งใจฝึกฝนอบรมตนเองตามคำสอนของพระเดชพระคุณพระราชญาณวชิรญาณ (หลวงพ่อธัมมชโย) อย่างเคร่งครัด มาตั้งแต่แรกสร้างวัด ดังนั้นท่านต้องปฏิบัติภารกิจ ทำงานไปด้วย ทำภาวนาไปด้วย และค้นคว้าพระไตรปิฎกไปด้วย ทำให้ท่านมีนิสัยก่อนที่จะลงมือทำอะไรนั้น ต้องทราบหลักการที่ถูกต้องของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก่อน โดยจะพยายามหาข้อมูลให้ครบถ้วนที่สุด ชัดเจนที่สุด และลุ่มลึกที่สุด เพื่อให้ตนเองปฏิบัติตามได้ถูกต้องให้มากที่สุด พุดง่าย ๆ ก็คือ **“หลังอิงตันโพธิ์”** ในทุกอย่างก้าวของการฝึกตัว

เมื่อพระเดชพระคุณพระภิกษุญาณวชิรญาณ (หลวงพ่อทัตตชีโว) ท่านพบความรู้ อะไรใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อหมู่คณะทั้งในด้านการสร้างวัด การทำภาวนา และการศึกษา รวมทั้งสุขภาพความเป็นอยู่ ก็จะทุ่มชีวิตเป็นเดิมพันเพื่อสกัดความรู้เหล่านั้นออกมาให้เป็นภาษาที่ง่ายที่สุด มีเนื้อหาที่ครบถ้วนที่สุด ชัดเจนที่สุด ลุ่มลึกที่สุด ไม่มีปิดบังความรู้แม้แต่นิดเดียว เพื่อให้หมู่คณะและญาติโยมรู้สึกง่ายต่อการจดจำ ง่ายต่อความเข้าใจ และง่ายต่อการนำไปปฏิบัติ

ดังนั้นพระเดชพระคุณพระภิกษุญาณวชิรญาณ (หลวงพ่อทัตตชีโว) ท่านจึงต้องคัดกรองธรรมะให้ดีที่สุด เพราะรู้ว่าทุกสิ่งที่ทำลงไปนั้นนอกจากมีผลต่อการเข้าถึงธรรมของตนเองแล้วยังมีผลต่อความสันยาวของอายุพระพุทธานุภาพอีกด้วย จึงไม่อาจดูเบาคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแม้แต่คำเดียว และท่านได้ศึกษาอ่านพระไตรปิฎกอยู่หลายรอบ ในที่สุดก็พบข้อความสำคัญในพระสูตรชื่อ **โรหิตัสสสูตร สังยุตต-นิกาย สคาถวรรค¹** ว่า

“ธรรมะทั้งหลายที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้นั้น พระองค์ไม่ได้นำมาจากบนฟากฟ้าอากาศ ไม่ได้นำมาจากสิ่งภายนอกกรอบตัว แต่ธรรมะทั้งหลายที่พระองค์ตรัสรู้ ได้มาจากภายในกาย ยาววาหนาคีบ กว้างศอก และมีใจครอบครอง”

จากข้อความในพระสูตรข้างต้นนี้ พระเดชพระคุณพระภิกษุญาณวชิรญาณ (หลวงพ่อทัตตชีโว) ท่านจึงนำมาสรุปว่า องค์ประกอบจริง ๆ ของมนุษย์นั้น ไม่ได้มีแค่ 2 ส่วน แต่มีด้วยกัน 3 ส่วน คือ

- 1) กาย
- 2) ใจ
- 3) ธรรม

¹ พระสูตรชื่อ โรหิตัสสสูตร สังยุตตนิคาย สคาถวรรค บำเพ็ญเพียรภาวนาตามหลักมรรคมีองค์ 8 ต่อไป จะต้องได้เห็นธรรมะที่พระองค์ตรัสรู้อย่างแน่นอน เหมือนอย่างกับที่พระอัญญาโกณฑัญญะสามารถเห็นธรรมะตามที่พระองค์ทรงสอนได้จริงเป็นบุคคลแรกของโลก และต่อมาภายหลังก็มีบุคคลอีกมากมายที่บรรลุธรรมตามมา ซึ่งก็เป็นการยืนยันว่า ธรรมะที่พระองค์ตรัสรู้นั้น มีอยู่จริงในตัวมนุษย์ทุกคนอย่างแน่นอน และทุกคนสามารถเห็นธรรมได้ด้วยการปฏิบัติมรรคมีองค์ 8 นั้นเอง

ทำไมในชั้น 5 จึงสอนว่าองค์ประกอบของมนุษย์ มี 2 ประการ คือ กาย กับ ใจ

การสอนธรรมะของพระพุทธองค์นั้น สอนกันเป็นขั้นเป็นตอน ต้องลุ่มลึกไปตามลำดับ เพราะคนในโลกมีทั้งคนโง่และคนฉลาด สติปัญญาไม่เท่ากัน กว่าจะทำให้มีผู้เข้าใจว่า คนเรามีกายกับใจ ก็เป็นเรื่องยากอยู่มาก

ยิ่งบางคนมีการศึกษามาก เลยไม่ยอมรับว่า คนเรานั้นมี “ใจ” อยู่ภายในกาย คือ เชื่อว่า ตายแล้วสูญ แต่ไม่เชื่อว่า ตายแล้วมีการเวียนว่ายตายเกิด มีกฎแห่งกรรม

เพราะฉะนั้น ในเรื่องชั้น 5 พระพุทธองค์จึงต้องสอนแค่เบื้องต้นว่า คนเราประกอบด้วย กาย กับ ใจ

แต่ว่าเมื่อพระองค์ได้พบกับผู้ที่เคยปฏิบัติธรรมอย่างทุ่มชีวิตเป็นเดิมพันมาก่อน ซึ่งเป็นผู้มีความเข้าใจเรื่องกายกับใจมาอย่างดีแล้ว แต่ยังไม่บรรลुธรรม พระองค์ก็ทรงสอนให้สมกับระดับความรู้และประสบการณ์ของเขาว่า แท้จริงแล้ว องค์ประกอบของคนเรานั้น มี 3 ส่วน คือ กาย-ใจ-ธรรม ส่วนว่า ธรรมะมีรูปร่างลักษณะอย่างไร หากมีความตั้งใจบำเพ็ญเพียรภาวนาตามหลักมรรคมีองค์ 8 ต่อไป จะต้องได้เห็นธรรมะที่พระองค์ตรัสรู้อย่างแน่นอน เหมือนอย่างกับที่พระอัญญาโกณฑัญญะสามารถเห็นธรรมะตามที่พระองค์ทรงสอนได้จริงเป็นบุคคลแรกของโลก และต่อมาภายหลังก็มีบุคคลอีกมากมายที่บรรลุธรรมตามมา ซึ่งก็เป็นการยืนยันว่า ธรรมะที่พระองค์ตรัสรู้นั้น มีอยู่จริงในตัวมนุษย์ทุกคนอย่างแน่นอน และทุกคนสามารถเห็นธรรมได้ด้วยการปฏิบัติมรรคมีองค์ 8 นั้นเอง

2.3.3 ธรรมะในตู้กับธรรมะในตัว

พระเดชพระคุณหลวงปู่วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ (สด จนทสโร) ท่านต้องการบรรลุธรรมตามรอยบาทของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไป ท่านจึงทุ่มเททำภาวนาตามหลักมรรคมีองค์ 8 อย่างทุ่มชีวิตเป็นเดิมพัน ท่านจึงค้นพบว่า **ธรรมะภายในตัวคนเรานั้น มีลักษณะเป็นดวงซ้อน ๆ กันอยู่**

ส่วนธรรมะที่ซ้อนอยู่ในตัวเรานั้นมีมากมายขนาดไหน นักศึกษาจะต้องไปศึกษาเพิ่มเติมจากพระไตรปิฎก อ่านทบทวนในพระสูตรชื่อ สีสปาสูตร แล้วจะพบว่า

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสเล่าให้พระภิกษุฟังว่า **ธรรมะทั้งหลายที่พระองค์ไปรู้ ไปเห็นจากในตัวนั้น มีมากมายกว่านำไปไม้ทั้งป่าประดู่ลายมารวมกัน ส่วนธรรมะทั้งหลายที่พระองค์เลือกมาสอนชาวโลกให้รู้จักลักษณะของธรรมะและวิธีการเข้าถึงธรรมะในตัวนั้น มีเหมือนแคใบไม้ในกำมือ**

ถ้านักศึกษานึกภาพอุปมานี้ไม่ออก ก็มีวิธีการง่าย ๆ ก็คือ ลองไปนับดูว่าต้นประดู่ลายหนึ่งต้น เฉลี่ยแล้วมีใบอยู่จำนวนเท่าไร แล้วป่าหนึ่งป่าควรจะมีต้นไม้อยู่ที่ต้น แล้วก็เอาตัวเลขสองจำนวนนี้คูณกัน ก็จะเห็นภาพว่าถ้านำไปไม้ทั้งป่ามากรวมกันตรงหน้า จะได้ไปไม้กองโต ๆ เป็นภูเขาสูงใหญ่เพียงใด แต่ธรรมะที่ตรัสรู้จริง ๆ นั้นมีมากมายกว่านั้นหลายเท่าตัว

เพราะฉะนั้นเมื่อธรรมะที่พระองค์ตรัสรู้มีมากมายกว่าธรรมะที่พระองค์ทรงนำมาสอนชาวโลกนี้ เราจะต้องรีบปฏิบัติมรรคมีองค์ 8 ให้เป็นนิสัยประจำตัวให้ได้ พอหลับตาทำภาวนาเมื่อไร ใจจะได้หยุดนิ่ง

ถูกส่วนทันที แล้วเราก็จะได้เห็นธรรมะในตัว และนี่คืองานที่แท้จริงของชีวิต เราเกิดมาเพื่อเข้าถึงธรรมในตัว ดังนั้นขอให้เราเกิดความมั่นใจว่า ภายในกาย ยาววา หนา คีบ กว้างศอก ของพวกเราทุกคนนั้นมีธรรมะอยู่ในตัวอย่างแน่นอน

เพราะฉะนั้นขอให้พวกเราทุกคนตั้งใจประพฤติปฏิบัติธรรมอย่างสม่ำเสมอ วันใดที่วางใจตามหลักมรรคมืองค์ 8 ได้ถูกส่วน ใจหยุดนิ่งได้สมบูรณ์ จะต้องได้เห็นธรรมะที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมมาก่อนอย่างแน่นอน

2.3.4 พระธรรมคือแผนที่ชีวิตในสังสารวัฏ

อุปมาที่ง่ายและชัดเจนที่สุดของพระธรรมคือ แผนที่ชีวิตในสังสารวัฏ ผู้ค้นพบแผนที่คนแรกคือพระสัมมาสัมพุทธเจ้าศาสดาเอกของโลก

หากเปรียบเทียบสังสารวัฏกับประเทศใดประเทศหนึ่งที่มีทั้งเขตอันตรายและแดนศิวิไล โดยเขตอันตรายอยู่ทางทิศใต้ของประเทศ แดนศิวิไลอยู่ทางภาคเหนือ

เขตอันตรายและแดนศิวิไลนั้นเปรียบประดุจจังหวัดต่าง ๆ ที่มีความแตกต่างกันไป กล่าวคือ ยิ่งลงไปในจังหวัดด้านใต้มากเท่าไรยิ่งอันตรายมากเท่านั้น จะเต็มไปด้วยกับดักระเบิด และการก่อการร้าย สารพัดชนิด จะทำให้ผู้พลัดไปสู่ถิ่นนั้นต้องเสวยทุกข์นานัปการ

ขณะเดียวกันยิ่งขึ้นเหนือมากเท่าไร ก็ยิ่งพบกับจังหวัดที่เป็นแดนศิวิไลมากยิ่งขึ้นเช่นกัน จะได้พบกับสิ่งสวยงามประณีตยิ่ง ๆ ขึ้นไปตามลำดับ ภูมิอากาศก็จะสบายขึ้นไปเรื่อย ๆ จะทำให้ผู้ได้ไปเยือนมีความสุขอย่างพูดไม่ออกบอกไม่ถูกทีเดียว

ยานพาหนะที่จะนำไปสู่แดนศิวิไลคือ กุศลกรรม ได้แก่ การให้ทาน รักษาศีล และเจริญภาวนา เป็นต้น กุศลกรรมที่ทํานี้จะส่งผลให้ได้บุญและบารมีอันเป็นประดุจเชื้อเพลิงที่ใช้ในการเดินทางสู่ภาคเหนือ ยิ่งสร้างกุศลกรรมมากเท่าไร ยิ่งทำให้มีพลังกำลังเดินทางขึ้นเหนือได้อย่างเร็วแรงและไปได้สูงมากเท่านั้น

ส่วนอกุศลกรรมทั้งทางกาย วาจา ใจ คือยานพาหนะที่จะนำสู่ทางตอนใต้ ผลของการสร้างอกุศลกรรมคือ บาปอันเป็นประดุจเชื้อเพลิงสำหรับการเดินทาง ยิ่งสร้างอกุศลกรรมมากเท่าไร ยิ่งทำให้การเดินทางลงใต้เร็วแรงและลงได้ลึกมากเช่นกัน

ใครก็ตามที่เดินทางไปชมนกชมไม้ไปเรื่อย ๆ ขึ้นเหนือบ้าง ลงใต้บ้าง ตามอารมณ์ที่ขึ้นลง ๆ ในแต่ละวัน เขาจะต้องวนเวียนอยู่ในประเทศแห่งนี้ตลอดไปไม่มีทางออกนอกประเทศได้ จะได้รับสุขบ้าง ทุกข์บ้าง ต่อไปเรื่อย ๆ ไม่มีสิ้นสุด แต่โดยมากแล้วจะเสวยทุกข์เพราะถนนหนทางที่ผ่านไปในแต่ละจังหวัดเต็มไปด้วยหลุมบ่อมากมาย พลาดเมื่อไรเจ็บตัวเมื่อนั้น

และที่สำคัญผู้คนโดยมากในโลกไม่รู้ด้วยซ้ำไปว่า ถนนเส้นไหนไปภาคเหนือและเส้นไหนไปใต้ จึงทำให้พลัดหลงลงใต้กันมาก แม้เส้นทางที่ขึ้นเหนือก็ยังมีจุดเชื่อมต่อให้กลับวกลงใต้ได้โดยไม่รู้เนื้อรู้ตัว หรือแม้ระวางก็ยากหากจะเล่นลิวไปเรื่อย ๆ อย่างไม่รู้จุดหมายปลายทาง

ส่วนใครก็ตามต้องการออกนอกประเทศ คือสังสารวัฏนี้ จะต้องสร้างกุศลกรรมอย่างยิ่งยวด ทั้งการ

ให้ทาน รักษาศีล และเจริญภาวนา โดยเฉพาะการเจริญสมาธิภาวนานั้น จะทำให้ได้ยานอันประเสริฐสำหรับ บินออกจากประเทศ ยานนี้คือ “ดวงปฐมมรรค” อันเป็นดวงที่เกิดจากการรวมตัวกันของอริยมรรค มีองค์ 8 ซึ่งจะเกิดขึ้นจากการเจริญสมาธิภาวนาจนใจหยุดนิ่ง

เมื่อเจริญสมาธิภาวนาจนได้ยานอันประเสริฐแล้ว แต่จะบินออกนอกประเทศได้จะต้องได้กัปตัน ผู้ควบคุมยานด้วย กัปตันในที่นี้คือพระรัตนตรัยภายใน ได้แก่ พระธรรมกาย เป็นต้น ซึ่งจะได้มาด้วยการเจริญสมาธิภาวนาโดยจดใจนิ่ง ๆ กลางดวงปฐมมรรคนั้น แล้วเข้ากลางของกลางไปเรื่อย ๆ ในที่สุดก็จะได้ พบกัปตันคือพระธรรมกายรอคอยอยู่ภายใน กัปตันที่ว่านี้รอคอยเรามาอย่างยาวนานตั้งแต่ปฐมชาติที่เรา เกิดมาในสังสารวัฏนี้

เมื่อพบพระธรรมกายแล้วคราวนี้จะบินไปไหนต่อไหนก็ได้ ในเวลาบินอยู่บนท้องฟ้าอันมูมมอง ทั้งหมดของเราจะแตกต่างกันออกไปอย่างสิ้นเชิง ที่เคยนึก ๆ มาตลอดชีวิตว่าโลกมีแต่มูมมองทางพื้นราบ ก็เข้าใจเสียใหม่ เห็นตามจริงว่ายังมีมูมมองจากสายตาแบบนกที่ตงามกว่ากันมาก ไปไหนต่อไหนได้อย่าง รวดเร็วเป็นอิสระกว่ากันมาก การรุดไปข้างหน้า ข้างหลัง ข้างขวา ข้างซ้าย เหมือนไม่มีขีดจำกัดใด ๆ อยู่เลย ทุกอย่างเป็นไปตามปรารถนาทั้งสิ้น

เมื่ออยู่บนท้องฟ้าเราจะเห็นภูมิประเทศทั้งหมดแจ่มชัด เห็นตามจริงว่าเส้นทางไหนพาไปสู่จังหวัด ไต ทิศเหนือหรือทิศใต้ จะเห็นชีวิตความเป็นอยู่ของคนในแต่ละจังหวัดได้อย่างชัดเจน จะเห็นว่าภาคเหนือ อันเป็นแดนศิวิไลซ์มีกี่จังหวัด ๆ ไหนน่าอยู่ที่สุด และจะเห็นแจ่มชัดว่า แดนใดคืออบายภูมิอันมีอะไรบ้าง ชีวิต ความเป็นอยู่ในอบายเป็นอย่างไร สัตว์นรกหน้าตาเป็นอย่างไร และจะเห็นว่าทั้งประเทศมีแต่ความวุ่นวาย เส้นทางเชื่อมกันวนเวียนเป็นวงกลม ผู้คนจำนวนมากหลงงมกันอยู่โดยไม่พบทางออกมาอย่างยาวนานแล้ว

เมื่อชมภูมิประเทศจนพอแล้วและเมื่อเชื้อเพลิงคือบารมีเต็มถังแล้ว หากปรารถนาจะบินออกนอก ประเทศคือสังสารวัฏแห่งนี้ไปสู่อายตตนิพพานตามพระสัมมาสัมพุทธเจ้าและพระอรหันต์ทั้งหลายในอดีต ไปก็ย่อมได้ แต่ถ้าบารมีอันเปรียบประดุจเชื้อเพลิงยังไม่เต็ม ก็จะออกนอกสังสารวัฏได้เพียงชั่วคราวชั่วครู่ จำต้องกลับมาสร้างบารมีให้เต็มเปี่ยมเสียก่อน จึงจะมีกำลังมากพอที่จะไปสู่อายตตนิพพานได้อย่างถาวร

พระธรรมคุณมีอยู่ 6 ประการ ได้แก่ สวากขาโต ภคฺวตา ธมฺโม, สันติภูมิจฺจโก, อกาลิโก, เอหิปัสสิโก, โอปนยิโก และ ปตฺถจตฺตัง เวทิตฺตํ วิญญูหิ

สวากขาโต ภคฺวตา ธมฺโม

ต่อไปนี้เป็นเรื่องธรรมคุณ ธรรมในที่นี้จะกล่าวเฉพาะพระสัทธรรม คำสอนของพระสัมมาสัม- พุทธเจ้าที่ว่า สวากขาโต แปลว่า พระองค์กล่าวแล้วดีนั่น หมายความว่า ธรรมที่พระองค์ตรัสสอนนั้น ล้วน แต่จะเป็นผลส่งให้ผู้ประพฤติปฏิบัติตามได้รับความร่มเย็นเป็นสุขทั้งสิ้น จึงได้ชื่อว่าเป็นธรรมที่พระองค์กล่าว แล้วดี ดีก็คือไม่มีเสีย คือคำสอนของพระองค์ไม่ให้ทุกข์แก่ผู้ปฏิบัติเลย มีแต่จะนำไปสู่สุขอย่างเดียว มีอริยมรรคเป็นข้อสาธกที่ทรงสอนไว้ว่า

ความเห็นชอบ 1 ความดำริชอบ 1 กล่าววาจาชอบ 1 ประกอบการงานชอบ 1 หาเลี้ยงชีพชอบ 1 ทำความเพียรชอบ 1 ตั้งสติไว้ชอบ 1 สมาธิชอบ 1 พิจารณาดูให้ดีจะเห็นธรรมเหล่านี้ ผู้ใดประพฤติได้ จะให้ผลไม่เฉพาะแต่ทางธรรม แม้ในทางโลกก็อำนวยผลดีให้แก่ผู้ปฏิบัติเหมือนกัน ดังนี้ธรรมที่พระองค์ตรัส สอนไว้ได้ชื่อว่า “สวากขาตธรรม”

พระสัทธรรมของพระองค์ แบ่งเป็นหมวดใหญ่ ๆ ได้ 3 หมวด คือ **ปริยัติธรรม 1 ปฏิบัติธรรม 1 ปฏิเวธธรรม 1**

ปริยัติธรรม นั้น ได้แก่ คำสั่งสอนอันเป็นแนวทางไปสู่ปฏิบัติธรรม

ส่วน**ปฏิบัติธรรม**นั้น เป็นคำสอนที่บ่งวิธีการปฏิบัติโดยตรง ซึ่งจะมีผลส่งให้ถึงปฏิเวธธรรม

ปฏิเวธธรรม คือ การรู้แจ้งแทงตลอดสภาวะความเป็นจริงทั้งหมด

สนทิลูกูโก แปลว่า ธรรมดาคำสอนของพระองค์นั้นไม่เหมือนสิ่งของอื่น ๆ ซึ่งคนหนึ่งแลเห็นแล้ว ซ้ำไป อีกคนหนึ่งจะแลเห็นได้ด้วยกันอย่างนั้น หากมิได้ ผู้ใดปฏิบัติตามผู้นั้นจะเห็นผลได้ด้วยตนเองว่าเป็น อย่างไร

อกาลโก ผู้ใดปฏิบัติ ผู้นั้นย่อมได้รับผลเสมอโดยไม่มีจำกัดเวลาว่ามีเขตเพียงนั้นเพียงนี้

เอธิปสสิโก เพราะเหตุว่าเป็นของดี ของจริง เมื่อผู้ใดปฏิบัติได้แล้ว จึงเป็นเสมือนสิ่งของที่น่าจะ เรียกบอกคนอื่นมาคว่า นี่ดีจริงอย่างนี้

โอบนยโก เพราะเหตุว่าการปฏิบัติตามคำสอนของพระองค์ พบของดีของจริงดังกล่าวมาแล้วนั้น ควรจะน้อมนำเอาของดีจริงที่พบแล้วนั้นเข้ามาไว้ในตน คือยังถือปฏิบัติเรื่อยไป ไม่ละวางเสีย

ปจจตต เวทิตพโพ วิญญูหิ แปลว่า ธรรมของพระองค์นั้น วิญญูชนจะพึงรู้ได้เฉพาะด้วยตนเอง ข้อนี้คล้ายกับ สนทิลูกูโก ที่กล่าวข้างต้น ต่างแต่ว่าข้อนี้กล่าวถึง อาการเห็น ส่วนข้อนี้กล่าวถึง อาการรู้ กล่าวคือผู้ปฏิบัติตามธรรมของพระองค์ จะรู้ว่าธรรมของพระองค์ดีจริงอย่างไร และเมื่อปฏิบัติตามแล้วได้ ผลเป็นอย่างไร ดังนี้ย่อมเกิดจากการปฏิบัติของตนเอง ด้วยใจของตนเอง ผู้นั้นจึงพลอยรู้ด้วยไม่ได้ เป็นรส ทางใจ หากใจผู้ปฏิบัติ เขาเยือกเย็นเป็นสุขสักปานใด แม้เขาจะเอามาเล่าให้เราฟัง ใจเราก็จะไม่เย็นอย่าง เขา ตามคำที่เขาเล่าบอกนั้นได้ จะไม่ผิตอะไรกับคนหนึ่งได้กินแกงชนิดหนึ่ง มาเล่าให้เราฟังว่า อร่อยอย่างนั้น อย่างนี้ ก็จะไม่ทำให้เราเปิบข้าวเปล่า ๆ โดยนึกเอารสแกงที่เขาว่านั้นมาประสมให้ได้รสอร่อยอย่างเขานั้นได้

2.3.5 สรุป : การทุ่มชีวิตให้ถูกธรรม

พระเดชพระคุณพระภิกษุญาณวชิโรดม (หลวงพ่อดำ) ท่านสรุปว่า บุคคลที่จะนำความเจริญรุ่งเรือง ในธรรมมาสู่ตนเองและพระพุทธศาสนาได้นั้น จะต้องปฏิบัติตนดังนี้

1) ต้องเป็นผู้ที่มีพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นต้นแบบในการสร้างบารมี เพื่อมุ่งรู้วิญญูสงสารอย่างทุ่มชีวิตเป็นเดิมพัน

2) ต้องเป็นผู้ที่ถึงพร้อมด้วยองค์ประกอบแห่งความเจริญในชีวิต 3 ประการ คือ

1. มีครุติเป็นต้นแบบ
2. มีนิสัยพื้นฐานแห่งการบรรลุลุทธิธรรม
3. ดำเนินชีวิตด้วยความไม่ประมาทในการประพฤติพรหมจรรย์

3) ต้องเป็นผู้ที่ถึงพร้อมด้วยความรู้พื้นฐานในการสร้างทีมงานสี่ทออายุพระพุทธศาสนาทั้ง 5 ประการ คือ

1. วุฒิธรรม 4 หลักการแสวงหาปัญญา
2. บารมี 10 ทศ เส้นทางแห่งการตรัสรู้ธรรม
3. นิสสัย 4 บทฝึกพุทธบุตรให้มีนิสัยทุ่มชีวิตเป็นเดิมพัน
4. มรรคมืองค์ 8 หัวใจแห่งการบรรลุลุทธิธรรม
5. การบริหารวัดให้เป็นสถานที่เหมาะสมแก่การบรรลุลุทธิธรรม

หากบุคคลใดทุ่มชีวิตเป็นเดิมพัน ปฏิบัติไปตามเส้นทางของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตลอดชีวิต บุคคลนั้น ย่อมเป็นผู้ที่ทุ่มชีวิตได้ถูกลุทธิธรรม สามารถฝึกฝนตนเองเพื่อให้เข้าถึงสมาธิและบรรลุลุทธิธรรมได้ไม่ยาก ยิ่งกว่านั้น ผู้ที่ทุ่มชีวิตเป็นเดิมพันในการสร้างบารมี ย่อมเป็นผู้สร้างความเจริญรุ่งเรืองในธรรมให้แก่ตนเอง หมู่คณะ และพระพุทธศาสนา เขาย่อมสามารถทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาไปสู่ใจชาวโลกทั่วทุกมุมโลกได้สำเร็จอย่างแน่นอน

2.4 พระสงฆ์ : สาวกของพระพุทธองค์

คำว่า พระสงฆ์ มาจาก “บพฺว่า สงฺฆ หรือ สงฺฆิ ในภาษาบาลี ได้แก่ ภิกษุสงฆ์” (ขุ.เถร.อ. (ไทย) 50/ -/ 415)

เมื่อกล่าวถึงพระสงฆ์ ในแง่ของจำนวนแล้วอาจหมายถึง “พระภิกษุรูปใดรูปหนึ่งเพียงรูปเดียว” หรือหมายถึง “หมู่พระภิกษุตั้งแต่ 4 รูปขึ้นไป” ก็ได้ เพราะคำว่า “สงฆ์” แปลว่า “หมู่” ก็ได้ตั้งในอรรถกถาที่ว่า “บพฺว่า สงฺฆา วา คณา วา ได้แก่ หมู่ หรือ คณะ คือ ชุมนุมชน” (ขุ.อิตติ.อ. (ไทย) 45/ -/ 566-567)

คำที่มักใช้แทนพระสงฆ์มีดังนี้ “พระ ภิกษุ พระภิกษุ พระภิกษุสงฆ์ บรรพชิต สมณะ”

คำว่า “พระ” มาจากคำว่า “วร” ในภาษาบาลี แปลว่า ประเสริฐ เลิศ วิเศษ (พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), 2548) : 635) ดังนั้น คำว่า “พระ” จึงแปลว่า บุคคลผู้ประเสริฐ ผู้เลิศ ผู้วิเศษ

คำว่า “ภิกษุ” มาจากบพฺว่า “ภิกษุ ในภาษาบาลี แปลว่า เห็นภัยในสังสารวัฏ” (ขุ.ม.อ.(ไทย) 65/ -/ 291)

ภิกษุ มีรากศัพท์มาจากคำว่า ภัย + อิกษะ + รุ ปัจจัย ภัย แปลว่า ภัยอันตราย หมายถึง ภัยในสังสารวัฏ อิกษะ แปลว่า มองเห็น ดังนั้น ภิกษุ จึงแปลว่า เห็นภัยในสังสารวัฏ หรือผู้เห็นภัยในสังสารวัฏนั่นเอง

คำว่า “พระภิกษุ” นั้นเดิมคำว่า “พระ” เข้ามาข้างหน้าคำว่า “ภิกษุ” เพื่อแสดงความยกย่องว่า ภิกษุเป็นผู้ประเสริฐ เป็นผู้เลิศ เป็นผู้วิเศษ หากฝ่ายหญิงก็จะเรียกว่าภิกษุณี

คำว่า บรรพชิต มาจากบทว่า “ปพฺพชิต ในภาษาบาลี แปลว่า เข้าถึงบรรพชา อธิบายว่า เป็นผู้บวชแล้ว” (ขุ.เถร.อ. (ไทย) 50/ -/ 170) ราชบัณฑิตยสถานให้ความหมายไว้ว่า บรรพชิต หมายถึง นักบวชในพระพุทธศาสนา ส่วนนักบวชนอกพระพุทธศาสนาเรียกว่า “เดียรถีย์” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546) : 606)

คำว่า “สมณะ” มาจากบทว่า “สมโณ ในภาษาบาลี แปลว่า เป็นผู้สงบบาป”

พระสงฆ์นั้นแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ พระสมมติสงฆ์ และพระอริยสงฆ์

สมมติสงฆ์ หมายถึง พระสงฆ์โดยสมมติ คือเป็นพระสงฆ์โดยการยอมรับกันในหมู่สงฆ์ หลังจากการได้ผ่านการคัดเลือกเฟ้นคุณสมบัติถูกต้อง และผ่านพิธีกรรมที่เรียกว่าอุปสมบทกรรมครบถ้วนตามพระวินัยแล้ว ใช้เรียกพระสงฆ์ที่ยังไม่ได้บรรลุมรรคผล เช่น พระสงฆ์ทั่วไปในปัจจุบัน ถ้าได้บรรลุมรรคแล้ว เช่น เป็นพระโสดาบัน เรียกว่า อริยสงฆ์ (พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช ป.ธ. 9 ราชบัณฑิต), 2548 : 1006)

แม้ฆราวาสที่ได้บรรลุธรรมแล้ว เช่น เป็นพระโสดาบัน เป็นต้น ก็ถือเป็นพระอริยสงฆ์ตามความหมายนี้ แต่เป็นด้วยคุณภายในหรือเป็นการบวชภายในนั่นเอง

พระอริยสงฆ์นั้นมีชื่อเรียกอย่างอื่นอีก เช่น พระอริยบุคคล พระอริยเจ้า เป็นต้น

พระอริยสงฆ์นั้นมีอยู่ 4 คู่ 8 บุคคล หรือ 8 จำพวก ได้แก่

บุคคลผู้เป็นพระโสดาบัน

บุคคลผู้ปฏิบัติเพื่อให้แจ้งโสดาปัตติผล

บุคคลผู้ปฏิบัติเพื่อให้แจ้งสกทาคามีผล

บุคคลผู้เป็นพระอนาคามี

บุคคลผู้ปฏิบัติเพื่อให้แจ้งอนาคามีผล

บุคคลผู้เป็นพระอรหันต์

บุคคลผู้ปฏิบัติเพื่อเป็นพระอรหันต์ (อภิ.ปุ.อ. (ไทย) 79/ 190/ 455)

บุคคลผู้เป็นพระโสดาบัน หมายถึง พระโสดาปัตติผล บุคคลผู้ปฏิบัติเพื่อให้แจ้งโสดาปัตติผล หมายถึง พระโสดาปัตติมรรค... บุคคลผู้เป็นพระอรหันต์ หมายถึง พระอรหัตผล และบุคคลผู้ปฏิบัติเพื่อเป็นพระอรหันต์ หมายถึง พระอรหัตมรรค

โดยสรุปอริยสงฆ์ 4 คู่ คือ 8 บุคคล ได้แก่

คู่ที่ 1 พระโสดาปัตติมรรค พระโสดาปัตติผล

คู่ที่ 2 พระสกทาคามีมรรค พระสกทาคามีผล

คู่ที่ 3 พระอนาคามีมรรค พระอนาคามีผล

คู่ที่ 4 พระอรหัตมรรค พระอรหัตผล (ม.ม.อ. (ไทย) 18/ -/ 15-16)

หรือดังที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสกับสุภัททปริพาชกกว่า “ดูก่อนสุภัททะ อริยมรรคอันประกอบ

ด้วยองค์ 8 หาไม่ได้ในธรรมวินัยใด แม้สมณะที่ 1 ที่ 2 ที่ 3 ที่ 4 ก็หาไม่ได้ในธรรมวินัยนั้น สุภัททะ อริยมรรค อันประกอบด้วยองค์ 8 หาได้ในธรรมวินัยใด แม้สมณะที่ 1 ที่ 2 ที่ 3 ที่ 4 หาได้ในธรรมวินัยนั้น สุภัททะ อริยมรรค อันประกอบด้วยองค์ 8 หาได้ในธรรมวินัยนี้ สมณะที่ 1 ที่ 2 ที่ 3 ที่ 4 ก็มีอยู่ในธรรมวินัยนี้ ลัทธิอื่น ๆ ห่างจากสมณะผู้รู้ สุภัททะ ก็ภิกษุเหล่านี้พึงอยู่โดยชอบ โลกจะไม่พึงห่างจากพระอรหันต์ทั้งหลาย” (ที.ม. (ไทย) 13/ 138/ 318)

อรรถกถาอธิบายไว้ว่า “สมณะที่ 1 คือพระโสดาบัน สมณะที่ 2 คือพระสกทาคามี สมณะที่ 3 ปัจจุบันเป็นสมมติสงฆ์ ถึงกระนั้นก็มีความสำคัญมากในการสืบอายุพระพุทธศาสนา จนกล่าวได้ว่าพระพุทธศาสนาในปัจจุบันตั้งอยู่ได้ด้วยสมมติสงฆ์นี้แหละ และผู้ที่มีโอกาสก้าวขึ้นสู่ความเป็นพระอริยะมากที่สุดก็คือ พระสมมติสงฆ์ ส่วนฆราวาสแม้จะมีโอกาสแต่ก็มีภาระทางโลกเหนียวรั้งจึงทำให้ยากกว่าพระสงฆ์ พระภิกษุจำนวนมากในสมัยพุทธกาลก็เป็นสมมติสงฆ์ก่อน เมื่อได้ฟังธรรมและปฏิบัติธรรมแล้วจึงก้าวขึ้นสู่ความเป็นพระอริยะสงฆ์ได้” (ที.ม.(ไทย) 13/ -/ 436)

พุทธศาสนิกชนจึงควรอุปัฏฐากดูแลพระสงฆ์ทั้งหลายให้ดี ไม่ต้องไปคำนึงว่าท่านจะเป็นพระอริยะสงฆ์หรือสมมติสงฆ์ ขอให้รู้ว่าหากพระภิกษุทั้งหลายหมั่นบำเพ็ญเพียรไปเรื่อย ๆ ก็จะได้เป็นพระอริยะสงฆ์ในที่สุด หากไม่ได้เป็นในชาตินี้ก็จะเป็นบารมีที่เกื้อกูลต่อการตรัสรู้ธรรมในภพชาติต่อ ๆ ไป และที่สำคัญบุญที่ได้จากการทำสังฆทานแม้แก่สมมติสงฆ์ก็มีปริมาณมากดังพุทธดำรัสที่ว่า “ในอนาคตกาล จักมีแต่เหล่าภิกษุโคตรภู... ทักษิณาที่ถึงแล้วในสงฆ์แม้ในเวลานั้นเราก็ก้าวว่า มีผลนับไม่ได้ ประมาณไม่ได้...” (ม.อ. (ไทย) 23/ 713/ 395) ภิกษุโคตรภูคือสมมติสงฆ์นั่นเอง

นักศึกษาบางท่านอาจจะกลางแกลงใจว่า ก็ปัจจุบันมีข่าวลบ ๆ เรื่องพระภิกษุอยู่บ่อย ๆ จึงทำให้ชาวพุทธเสื่อมศรัทธาไม่อยากทำบุญ ตรงนี้ต้องบอกว่า วัฒนธรรมการเสนอข่าวทุกวันนี้คือ เน้นข่าวลบ หรือข่าวร้าย บางข่าวก็ไม่ใช่ความจริง มีคำกล่าวหนึ่งที่สะท้อนภาพของสื่อได้ชัดเจนคือ “ข่าวร้ายลงฟรี ข่าวดีเสียตังค์” จากการสำรวจข่าวหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์เดลินิวส์ฉบับวันอาทิตย์ที่ 24 พฤษภาคม พ.ศ. 2552 พบว่ามีทั้งหมด 11 ข่าว เป็นข่าวการเมือง 2 ข่าว ข่าวทั่ว ๆ ไป 2 ข่าว ที่เหลืออีก 7 ข่าวนั้น เป็นข่าวร้ายทั้งสิ้น ได้แก่ การฆาตกรรม การฆ่าตัวตาย ข่าวผู้ทำผิดกฎหมาย ฯลฯ ข่าวเหล่านี้จะพิมพ์ด้วยอักษรตัวใหญ่ และมักโชว์ภาพ อันน่าสยดสยองให้เห็นอย่างเด่นชัด

จริง ๆ แล้วข่าวการเมืองทุกวันนี้ก็มีแต่เรื่องร้อน ๆ แฉกันไป แฉกันมา จริงบ้าง ไม่จริงบ้าง ก็ว่ากันไปได้ทุกวัน ข่าวทั่ว ๆ ไปที่มักถูกนำเสนอคือ เรื่องส่วนตัวด้านลบของดารา ซึ่งจะมีมาให้ได้ยินได้ฟังกันเป็นช่วง ๆ ผู้ที่ตกเป็นข่าวหลายคนถึงกับหมดอนาคตไปเลย และยังส่งผลให้เกิดพฤติกรรมเลียนแบบของเยาวชนอีกจำนวนมาก โดยสังเกตได้ว่าเมื่อมีข่าวหนึ่งเกิดขึ้น ต่อมาไม่นานก็จะมีผู้ตกเป็นข่าวประเภทนั้นตามมาเป็นช่วง ๆ

หนังสือพิมพ์ฉบับอื่น ๆ ก็คล้าย ๆ กัน หากกล่าวเฉพาะข่าวหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์ฉบับต่าง ๆ แล้วประมาณ 60-80 % เป็นข่าวร้าย เป็นข่าวด้านลบ เมื่อครั้งที่ พล.อ.สุรยุทธ์ จุลานนท์ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีถึงกับเอ่ยปากแก่สื่อมวลชนว่า “...สื่อก็เป็นส่วนหนึ่งของสังคม ถ้าเรามองเฉพาะในส่วนที่เป็น

ด้านลบอย่างเดียว ไม่เสนอในสิ่งที่ตั้งงามให้กับสังคมบ้าง สังคมก็คงจะลำบาก และกล่าวว่า นายแพทย์ประเวศ วัระสี ราชฎอรอาวุโส ได้พูดว่า ‘ถ้าเรื่องเลวเขาก็ลงในสื่อ ถ้าเรื่องดีต้องจ้างถึงลงได้’ ก็เป็นเรื่องที่ท่านทั้งหลาย ควรจะมองเอง ต้องคิดว่าอะไรบ้างต้องช่วยกันเพื่อช่วยสังคมของเรา...” (ผู้จัดการออนไลน์, 17/ 11/ 2549)

พระภิกษุและสามเณรในประเทศไทยในปัจจุบันมีอยู่ประมาณ 300,000 รูป จึงเป็นเรื่องธรรมดาที่จะมีผู้ที่ประพฤติผิดพระธรรมวินัยบ้าง เพราะคนในโลกก็มีทั้งคนดี คนไม่ดี จึงเป็นไปได้ที่จะมีคนไม่ดีหลุดเข้ามาบวช แม้แต่ในสมัยพุทธกาลก็มีอยู่ไม่น้อยที่ภิกษุผิดศีลถึงขั้นปาราชิกคือขาดจากความเป็นพระ แต่ขณะเดียวกันพระภิกษุที่ตั้งใจฝึกตนจนบรรลุธรรมเป็นพระอริยสงฆ์ก็มีจำนวนมาก แม้ในปัจจุบันพระที่ตั้งใจปฏิบัติตนอยู่ในกรอบของพระธรรมวินัย ก็ยังมีอยู่มากเช่นกัน บ่อยครั้งที่มิพระภิกษุนับ 100,000 รูป มาสวดมนต์และปฏิบัติธรรม ร่วมกัน ณ วัดพระธรรมกาย แต่แปลกที่ความดีของพระภิกษุเหล่านี้ไม่ค่อยได้ รับการเสนอเป็นข่าวแก่สาธารณชน คนในสังคมจึงเข้าใจไปว่าพระดี ๆ หาไม่ค่อยได้แล้ว

สิ่งที่พุทธศาสนิกชนต้องทำคือ ช่วยกันดูแลรักษาพระพุทธศาสนา อุบัติฐานพระภิกษุสามเณรให้ดี ให้ท่านได้ศึกษาพระธรรมวินัยอย่างเต็มที่ พระภิกษุสามเณรรูปใดที่ปฏิบัติชอบก็ช่วยกันส่งเสริมยกย่องให้เป็นบุคคลต้นแบบของสังคม ผู้ที่มาบวชภายหลังจะได้เจริญรอยตาม แต่ถ้าพบพระภิกษุสามเณรรูปใดปฏิบัติตนไม่เหมาะสม ก็ต้องช่วยกันจัดการแก้ไข ไม่นิ่งดูตาย แต่ไม่ควรนำมาประจานให้หมู่สงฆ์เสียหาย อาจจะใช้ด้วยการแจ้งผู้ปกครองสงฆ์บ้าง หรือถวายเป็นบุญท่านบ้าง หากท่านไม่ได้ทำความผิดร้ายแรงและสามารถกลับตัวกลับใจได้ ก็จะเป็นกำลังสำคัญของพระศาสนาต่อไป หากชาวพุทธทั้งหลายช่วยกันอย่างนี้ พระพุทธศาสนาจะเจริญรุ่งเรืองไปได้อีกยาวนาน และจะนำความร่มเย็นเป็นสุขมาสู่ตัวท่านและลูกหลานของท่านตลอดจนสังคมไทยและสังคมโลกด้วย

2.4.1 พระสังฆคณ

พระสังฆคณในที่นี้พระสัมมาสัมพุทธเจ้าหมายเอาคณของพระอริยสงฆ์เท่านั้นซึ่งพระองค์ตรัสไว้ใน วัตถุปมสูตรว่า “สุปฏิปนโน ภควโต สาวกสงโฆ, อชุปฏิปนโน ภควโต สาวกสงโฆ, ญายปฏิปนโน ภควโต สาวกสงโฆ, สามิจิปฏิปนโน ภควโต สาวกสงโฆ, ยทิท จตตาริ ปุริสยุดานิ อฏฐุ ปริสปุคคลา เอส ภควโต สาวกสงโฆ อาหุเนยโย, ปาหุเนยโย, ทกขิณเยโย, อณชลิกรณเยโย, อนุตตโร ปุณญกเขตโต โลกสสาตี ฯ” (ม.มู. (ไทย) 12/95/67-67)

จากพุทธดำรัสดังกล่าวสามารถสรุปพระสังฆคณได้ 9 ประการดังนี้

- 1) สุปฏิปนโน แปลว่า ท่านปฏิบัติแล้วดี คือ ปฏิบัติไปตามแนวมัชฌิมาปฏิปทา เป็นทางสายกลาง ตามที่สมเด็จพระบรมศาสดาดำเนินมาแล้ว ไม่หย่อนเกินไป ไม่ตึงเกินไป
- 2) อชุปฏิปนโน แปลว่า ปฏิบัติแล้วตรง คือ ท่านปฏิบัติมุ่งตรงต่อพระนิพพาน ไม่ออกแวกไปทางอื่น แม้จะลวงเลยข้ามไปที่ภพที่ชาติท่านก็ไม่เปลี่ยนแปลง ยังมุ่งตรงต่อนิพพานอยู่
- 3) ญายปฏิปนโน แปลว่า ปฏิบัติมุ่งเพื่อรู้ธรรมที่จะออกจากภพ 3 โดยแท้

4) สามิฉิปฏิบัติโน โปลว่า ปฏิบัติอย่างดีเลิศ เพราะท่านปฏิบัติเพื่อบรรลุถึงพระนิพพานจริง ๆ ไม่ใช่เพื่อเหตุอื่น จึงสมควรนับว่าเป็นการปฏิบัติอย่างดีเลิศ

5) อาหุเนยโย เป็นผู้ควรเคารพสักการะ

6) ปาหุเนยโย แปลว่า เป็นผู้ควรต้อนรับ

7) ทกขิณเยโย แปลว่า เป็นผู้ควรรับของที่เขาทำบุญ

8) อถชลิกกรณีโย แปลว่า สมควรกราบไหว้

9) อนุตตรํ ปุณญกเขตตํ โลกสสะ แปลว่า เป็นเนื่อนาบุญอันเลิศไม่มีนาบุญอื่นจะดีกว่าอีกแล้ว แม้ทำบุญกับพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ไม่ได้บุญมากเท่ากับทำในพระสงฆ์ เพราะการทำบุญเจาะจงพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้นเป็นเพียงปาฏิบุคลิกทานไม่เป็นสังฆทาน พระพุทธองค์ตรัสถึงเรื่องนี้ไว้ว่า “เราไม่กล่าวว่า ปาฏิบุคลิกทานมีผลมากกว่า สังฆทานด้วยปริยายอะไร ๆ เลย สังฆทานเป็นประมุขของผู้หวังบุญ พระสงฆ์นั้นแลเป็นประมุขของผู้บูชา และพระสงฆ์เป็นเนื่อนาบุญของชาวโลก ไม่มีเนื่อนาบุญอื่นยิ่งกว่า” (ขุ.วิมาน.อ. (ไทย) 48/-/293)

พระสังฆคณชื่อนี้หมายเอาคุณของหมู่สงฆ์ ไม่ได้หมายถึงคุณของพระสงฆ์รูปใดรูปหนึ่งเพียงรูปเดียว โดยสังเกตได้จากพุทธดำรัสที่ว่า “ปาฏิบุคลิกทาน คือ ทานที่ให้เฉพาะบุคคลใดบุคคลหนึ่ง” และ “สังฆทาน คือ ทานที่ให้แก่หมู่สงฆ์”

2.5 ความสำคัญของพระรัตนตรัย

พระรัตนตรัยทั้งภายนอกและภายในมีความสำคัญมาก เป็นแก่นของพระพุทธศาสนา เป็นสรณะที่ช่วยดับทุกข์ได้อย่างถาวร ส่วนสรณะอื่นนอกนี้ไม่อาจดับทุกข์ได้ พระรัตนตรัยภายนอกนั้นเป็นสื่อให้มนุษย์ทุกคนได้เข้าถึงพระรัตนตรัยในตัว กล่าวคือ เมื่อพุทธบริษัทได้ฟังธรรมจากพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ดี จากพระสงฆ์สาวกของพระองค์ก็ดี และได้แน้อมนำธรรมนั้นมาปฏิบัติก็จะเป็นเหตุให้เข้าถึงพระรัตนตรัยในตัว อันเป็นที่พึ่งที่ระลึกที่ช่วยให้พ้นทุกข์ได้

ชาวพุทธจำนวนมากในอดีตยอมสละสมบัติอันมหาศาลเข้ามาบวชในพระพุทธศาสนา เพื่อให้ได้เข้าถึงพระรัตนตรัยในตัว พระเถระองค์สำคัญ ๆ ในสมัยพุทธกาล ได้แก่ พระสารีบุตร พระมหาโมคคัลลานะ พระมหากัสสปะ พระอนุรุทธะ เป็นต้น ต่างออกบวชจากตระกูลที่ร่ำรวยทั้งสิ้น เจ้าชายอนุรุทธะนั้นเป็นเจ้าชายที่มีทรัพย์มากถึงกับไม่รู้จักคำว่า “ไม่มี” เลยตลอดชีวิต แต่ก็ยอมสละทรัพย์ที่อยู่นั้นแล้วแสวงหาสิ่งที่เลิศยิ่งกว่าคือพระรัตนตรัย

บางคนมีสมบัติตกไม่พรั่งซึ่งเป็นสิ่งที่ชาวโลกทั้งหลายปรารถนากันนักหนา แต่ท่านเหล่านั้นกลับเห็นว่า รัตนะที่เลิศกว่าทรัพย์สินเงินทองยังมีอยู่นั้นคือ พระรัตนตรัย จึงสละสมบัตินั้นออกบวชโดยไม่ใยดี เช่น ชฎิลเศรษฐี และ โชติกเศรษฐี เป็นต้น ชฎิลเศรษฐีนั้นมีภูเขาทองคำไม่พรั่ง ส่วนโชติกเศรษฐีมีสมบัติมากมาย ได้แก่ ปราสาทแก้ว 7 ชั้น ชุมทรัพย์ตกไม่พรั่ง 4 ชุม เป็นต้น แม้แต่พระราชามหากษัตริย์ที่สละราชสมบัติออกบวชก็มี ได้แก่ พระราชามหากษัตริย์ และพระนางอโนชาเทวี เป็นต้น

พระราชามหากัปปิณะและพระนางอโนชาเทวีเป็นกษัตริย์แห่งกุกกุฏวดีนครซึ่งพรั่งพร้อมด้วยทรัพย์สมบัติเป็นอันมาก วันหนึ่ง พระองค์ได้สดับข่าวจากพ่อค้าว่า พระรัตนตรัยอุบัติขึ้นแล้ว ทรงปีติยินดีมาก ได้พระราชทานทรัพย์ถึง 300,000 แก่พ่อค้านั้น และทรงตัดสินพระทัยออกผนวชพร้อมภรรยาในวันนั้นเลย

พระองค์ตรัสกับพวกพ่อค้าว่า “พระเทวีพระนามว่าอโนชา ก็จักพระราชทานทรัพย์ 3 แสนแก่พวกท่าน พวกท่านพึงทูลอย่างนี้ว่า “พระราชาทรงสละความเป็นใหญ่ถวายพระองค์แล้ว พระองค์จงเสวยสมบัติตามสบายเถิด” ถ้าพระเทวีจักตรัสถามพวกท่านว่า “พระราชาสด็จไปที่ไหน” พวกท่านพึงทูลว่า “พระราชাত্রัสว่าจักบวชอุทิศพระศาสนาแล้ว” แม่เหล่าอำมาตย์ก็ส่งข่าวไปบอกภรรยาอย่างนั้นเหมือนกัน เมื่อพระราชากับเหล่าอำมาตย์ออกบวชแล้วไม่นานก็บรรลุปะเป็นพระอรหันต์กันทั้งหมด

ฝ่ายพระนางอโนชาเทวีเมื่อทราบข่าวพระราชากับเหล่าอำมาตย์ทั้งหลายออกบวชแล้ว ได้เรียกภรรยาของเหล่าอำมาตย์มาแล้วตรัสว่า “พระราชาทรงสดับข่าวแล้วบูชาพระรัตนตรัยด้วยทรัพย์ 3 แสน ทรงสละสมบัติดุจก้อนน้ำลาย ตรัสว่า “เราจักบวช” แล้วเสด็จออกไป ส่วนเราได้บูชาพระรัตนตรัยด้วยทรัพย์ 9 แสน ชื่อว่าสมบัตินี้มีได้นำทุกขมาแต่พระราชาท่านนั้น ย่อมเป็นเหตุนำทุกขมาแม้แก่เราเหมือนกัน ใครจักคุกเข่ารับเอาก่อนน้ำลายที่พระราชาทรงบ้วนทิ้งแล้วด้วยปากเล่า เราไม่ต้องการด้วยสมบัติ แม้เราก็จักไปบวชอุทิศพระศาสนา” (ขุ.ท.อ. (ไทย) 41/ -/ 312-313) ต่อมาพระอโนชาเทวีและเหล่าภรรยาของอำมาตย์ก็ได้ออกบวชและบรรลุปะเป็นพระอริยสงฆ์กันทั้งหมด

2.5.1 ความเคารพและการบูชาพระรัตนตรัย

2.5.1.1 ความเคารพคืออะไร

ความเคารพ หมายถึง ความตระหนัก ซาบซึ้ง รู้ถึงคุณความดีที่มีอยู่จริงของบุคคลอื่น ยอมรับนับถือความดีของเขาด้วยใจจริง แล้วแสดงความนับถือต่อผู้นั้นด้วยการแสดงความอ่อนน้อม อ่อนโยน อย่างเหมาะสม ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

ความเคารพยังหมายรวมถึงความตระหนักถึงคุณของสัตว์และสิ่งของต่าง ๆ ด้วยความหมายของความเคารพที่สิ้นที่สุดคือ การจับดี ไม่จับผิดบุคคล สัตว์ และสิ่งของต่าง ๆ

การที่เราจะจับดีหรือตระหนักซาบซึ้งในคุณความดีของบุคคล สัตว์ หรือสิ่งของใด ๆ ก็ตาม เราจำเป็นจะต้องตั้งใจศึกษา หมั่นสังเกต บุคคล สัตว์ หรือสิ่งของเหล่านั้นให้ดี ให้ละเอียดรอบคอบและต้องใช้เวลาพอสมควรจึงจะรู้เห็นซาบซึ้งในคุณของสิ่งนั้น ๆ

อีกนัยหนึ่งความเคารพ หมายถึง การให้ความสำคัญต่อสิ่งต่าง ๆ โดยเฉพาะสิ่งที่มีความสำคัญ บุคคลที่มีความสำคัญ และสถานที่สำคัญ ๆ เป็นต้น แต่การจะรู้ว่าสิ่งใดสำคัญหรือไม่ก็ต้องศึกษาจนรู้คุณของสิ่งนั้น ๆ ก่อน

การแสดงความเคารพ หมายถึง การแสดงความตระหนักในคุณความดีของสิ่งที่เราเคารพ ด้วยใจจริง ให้ปรากฏชัดแก่บุคคลทั่วไป ด้วยการแสดงออกทางกาย วาจา มีอยู่หลายวิธี เช่น หลีกทางให้

ลูกขึ้นยืนต้อนรับ การให้ที่นั่งแก่ท่าน การประนมมือเวลาพูดกับท่าน การกราบ การไหว้ การขออนุญาต ก่อนทำกิจ ต่าง ๆ การวันทยาวุธ การวันทยหัตถ์ การลดธง ฯลฯ

การแสดงความเคารพที่ถูกต้องตามหลักธรรม หมายถึง การแสดงออกเพราะตระหนัก ในคุณความดีของสิ่งที่เคารพด้วยใจจริง นักเรียนที่คำนับครูเพราะเกรงว่าถ้าไม่ทำจะถูกตัดคะแนนความ ประพฤติ ทหารที่ทำวันทยหัตถ์ผู้บังคับบัญชาเพราะเกรงว่าถ้าไม่ทำจะถูกลงโทษ อย่างนี้ไม่จัดว่า เป็นความเคารพ เป็นแต่เพียงวินัยอย่างหนึ่งเท่านั้น

2.5.1.2 สิ่งที่ควรเคารพในพระพุทธศาสนา

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสไว้ในทศสุตตารสูตรว่า “ภิกษุในธรรมวินัยนี้ มีความเคารพยำเกรง ในพระศาสดา ในพระธรรม ในพระสงฆ์ ในการศึกษา ในความไม่ประมาท ในการปฏิสันถาร ธรรม 6 อย่าง เหล่านี้เป็นไปในส่วนวิเศษ” (ที.ปา. (ไทย) 16/ 427/ 421) ที่ว่า “เป็นไปในส่วนวิเศษ” หมายถึง เป็นเหตุ ให้ผู้มีความเคารพในธรรม 6 ประการนี้มีความเจริญไม่เสื่อม

ในโลกนี้มีคน สัตว์ สิ่งของ เหตุการณ์ การงาน และอื่น ๆ อีกมากมายจนนับไม่ถ้วนที่เกี่ยวข้อง กับตัวเรา แต่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแนะให้เรามีความเคารพ ไม่ดูเบา ตระหนักในสิ่งมีคุณค่าที่สำคัญ เพียง 6 ประการ ได้แก่

- 1) ให้มีความเคารพในพระศาสดา คือ พระสัมมาสัมพุทธเจ้า
- 2) ให้มีความเคารพในพระธรรม คือ คำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
- 3) ให้มีความเคารพในพระสงฆ์ คือ สาวกของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
- 4) ให้มีความเคารพในการศึกษา คือ ไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา และความรู้อื่น ๆ

ที่จำเป็นต่อการดำรงชีพและเพื่อสร้างบารมี

5) ให้มีความเคารพในความไม่ประมาท คือ ไม่ประมาทในการสร้างบุญบารมี และไม่ประมาท ในการดำเนินชีวิต

- 6) ให้มีความเคารพในการปฏิสันถารหรือการต้อนรับแขก

ส่วนพ่อแม่ ครูบาอาจารย์และผู้มีอุปการคุณอื่น ๆ หรือสิ่งอื่น ๆ ไม่จำเป็นต้องเคารพหรือ ความจริง คือ ต้องเคารพเหมือนกัน กล่าวคือ พ่อแม่ก็ดี ครูบาอาจารย์ก็ดี หรือผู้มีอุปการคุณต่าง ๆ จัดอยู่ในข้อ 2 คือ ให้เคารพในพระธรรม เพราะในคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าครอบคลุมเรื่องนี้อยู่แล้ว เช่น ในสังคาลกสูตรว่าด้วยการไหว้ทิศทั้ง 6 ดังนี้

1) ทิศเบื้องหน้า	บิดามารดา
2) ทิศเบื้องหลัง	บุตรธิดาและภรรยาหรือสามี
3) ทิศเบื้องขวา	ครูบาอาจารย์
4) ทิศเบื้องซ้าย	มิตรสหาย
5) ทิศเบื้องบน	สมณพราหมณ์หรือนักบวช
6) ทิศเบื้องล่าง	ลูกน้องพนักงาน

การไหว้ทิศทั้ง 6 ตามคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าคือ ให้มีความเคารพในทิศทั้ง 6 และ
ยังตรัสบอกหน้าที่ที่บุคคลแต่ละคนจะต้องปฏิบัติต่อทิศทั้ง 6 ด้วยความเคารพไว้อย่างละเอียดชัดเจน
อีกด้วย

ความจริงหากจะย่อสิ่งที่ควรเคารพในพระพุทธศาสนาให้เหลือเพียง 3 ประการก็ได้เช่นกัน
กล่าวคือ จัดข้อ 4 คือการศึกษา, ข้อ 5 คือความไม่ประมาท และข้อ 6 คือการปฏิสังขาร ไว้ในข้อ 2 คือ
พระธรรม เพราะทั้ง 3 ข้อนี้เกี่ยวข้องกับพระธรรม ดังนั้นสรุปแล้วสิ่งที่ควรเคารพในพระพุทธศาสนา
จึงมีเพียง 3 ประการคือ พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ หรือพระรัตนตรัย นั่นเอง

2.5.1.3 วิธีการแสดงความเคารพพระรัตนตรัย

1) **ความเคารพในพระสัมมาสัมพุทธเจ้า** คือ ตระหนักซาบซึ้งถึงพระพุทธคุณ คือคุณ
ความดีอันไม่มีประมาณของพระองค์ เมื่อตระหนักแล้วก็แสดงออกซึ่งความเคารพต่อพระสัมมาสัมพุทธ
เจ้านี้

วิธีการแสดงความเคารพในสมัยพุทธกาล

- (1) เข้าเฝ้าทั้ง 3 กาล คือ เข้า กลางวัน เย็น
- (2) เมื่อพระองค์ไม่สวมรองเท้าจกรม เราจะไม่สวมรองเท้าจกรม
- (3) เมื่อพระองค์จกรมในที่ต่ำ เราจะไม่จกรมในที่สูงกว่า
- (4) เมื่อพระองค์ประทับในที่ต่ำ เราจะไม่อยู่ในที่สูงกว่า
- (5) ไม่ห่มผ้าคลุมบ่าทั้งสองในที่ซึ่งทอดพระเนตรเห็น
- (6) ไม่สวมรองเท้าในที่ซึ่งทอดพระเนตรเห็น
- (7) ไม่กางร่มในที่ซึ่งทอดพระเนตรเห็น
- (8) ไม่ถ่ายอุจจาระ ปัสสาวะในที่ซึ่งทอดพระเนตรเห็น

วิธีการแสดงความเคารพหลังพุทธปรินิพพาน

- (1) ไปไหว้พระเจดีย์อันเป็นที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุตามโอกาส
- (2) ไปไหว้สังเวชนียสถาน คือสถานที่ประสูติ ตรัสรู้ ปฐมเทศนา ปรินิพพานตาม
โอกาส
- (3) เคารพพระพุทธรูป
- (4) เคารพเขตพุทธาวาส คือเขตโบสถ์
- (5) ไม่สวมรองเท้าในลานพระเจดีย์
- (6) ไม่กางร่มในลานพระเจดีย์
- (7) เมื่อเดินใกล้พระเจดีย์ ไม่เดินไปพุดไป
- (8) เมื่อเข้าไปในเขตอุโบสถ ก็ถอดรองเท้า หุบร่ม ไม่ทำอาการต่าง ๆ ซึ่งแสดงถึงความ
กระด้าง หยาบคาย

(9) ปฏิบัติตนตามพุทธโอวาทอยู่เป็นนิตย์

2) **ความเคารพในพระธรรม** คือ ตระหนักถึงคุณประโยชน์อันมหาศาลของพระธรรม แล้วแสดงออกซึ่งความเคารพ ดังนี้

- (1) เมื่อมีประกาศแสดงธรรมก็ไปฟัง
- (2) ฟังธรรมด้วยความสงบ สำรวม ตั้งใจ
- (3) ไม่นั่งหลับ ไม่นั่งคุยกัน ไม่คิดฟุ้งซ่าน ขณะฟังธรรม
- (4) ไม่วางหนังสือธรรมะไว้ในที่ต่ำ
- (5) ไม่ดูหมิ่นพระธรรม
- (6) บอกธรรม สอนธรรม ด้วยความระมัดระวังไม่ให้ผิดพลาด

3) **ความเคารพในพระสงฆ์** คือ ตระหนักถึงคุณความดีของพระสงฆ์ ผู้ประพฤติดีปฏิบัติชอบ เป็นผู้สืบอายุพระพุทธศาสนา แล้วแสดงออกซึ่งความเคารพ ดังนี้

- (1) กราบไหว้ โดยกิริยาอาการเรียบร้อย
- (2) นั่งเรียบร้อย ไม่นั่งกอดเข้าเจ้าจุก
- (3) ไม่สวมรองเท้า ไม่กางร่ม ในที่ประชุมสงฆ์
- (4) ไม่คะนองมือคะนองเท้าต่อหน้าท่าน
- (5) เมื่อพระเถระไม่เชิญ ไม่แสดงธรรม
- (6) เมื่อพระเถระไม่เชิญ ไม่อวดรู้แก้ปัญหาธรรม
- (7) ไม่เดิน ยืน นั่ง เบียดพระเถระ
- (8) แลดูท่านด้วยจิตเลื่อมใส
- (9) ต้อนรับท่านด้วยไทยธรรม

ที่กล่าวมาข้างต้นเป็นการแสดงความเคารพต่อพระรัตนตรัยภายนอก ส่วนวิธีการแสดงความเคารพพระรัตนตรัยภายในตามคำสอนของหลวงปู่วัดปากน้ำคือ ต้องปฏิบัติธรรมให้เข้าถึงพระรัตนตรัยในตัวให้ได้ ด้วยการน้อมนำใจมาหยุดนิ่งอยู่ที่ศูนย์กลางกายฐานที่ 7 เมื่อเข้าถึงพระรัตนตรัยภายในแล้วก็เอาใจไปจรดหยุดนิ่งอยู่ที่พระรัตนตรัยนั้น การทำอย่างนี้ชื่อว่าเป็นการแสดงความเคารพคือให้ความสำคัญต่อพระรัตนตรัย กล่าวคือ เมื่อเข้าถึงแล้วก็ไม่ปล่อยวางเสีย เพราะการปล่อยวางหรือไม่ใส่ใจในไม่ช้าธรรมะที่เข้าถึงก็จะเลือนหายไป

2.5.1.4 อานิสงส์ของการมีความเคารพ

มีคำกล่าวไว้ว่า “เมื่อจะใช้ประโยชน์จากสิ่งใด เราจำเป็นต้องรู้ถึงคุณค่าของสิ่งนั้นก่อนฉันทใด ผู้ที่จะรับประโยชน์จากบุคคลอื่นหรือสิ่งอื่นได้ ก็จำเป็นต้องมีความเคารพต่อบุคคลนั้นและสิ่งนั้นก่อนฉันทนั้น” เมื่อครั้งที่หมอซึกโกมารภักจ์ไปเรียนวิชาแพทย์ ณ เมืองตักกสิลา ขณะที่ยังเรียนผ่านไปได้ 7 ปี วันหนึ่งท่านถามอาจารย์ว่า “กระผมเรียนวิชาแพทย์สำเร็จตามหลักสูตรแล้วหรือยัง” อาจารย์ตอบว่า “พ่อซึก

ถ้าเช่นนั้นเธอจงถือเสียมเที่ยวไปรอบเมืองตักกสิลา ระยะทาง 1 โยชน์ ตรวจดูสิ่งใดไม่ใช่ตัวยาสักมา” ชิวโกมารักจึ่งถือเสียมเดินไปรอบเมืองตักกสิลา ระยะทาง 1 โยชน์ ไม่เห็นสิ่งใดที่ไม่เป็นตัวยาสักอย่างหนึ่ง จึงเดินทางกลับมารายงานอาจารย์ ท่านอาจารย์บอกว่า “พ่อชิว เธอศึกษาสำเร็จแล้ว”

จากเรื่องนี้ทำให้ได้ข้อคิดว่า การที่หมอชิวสามารถนำสิ่งต่าง ๆ รอบตัวในระยะทาง 1 โยชน์มาทำยาได้หมดนั้น แสดงว่าท่านศึกษาเรื่องยามาอย่างดี จนอาจกล่าวได้ว่ารู้คุณสมบัติความเป็นยาของทุกสิ่งทุกอย่างรอบตัวเลยทีเดียว ตรงข้ามหากให้บุคคลทั่วไปถือเสียมออกไปหาตัวยาสักเช่นท่านบ้าง คงพบสิ่งที่คิดว่าทำยาไม่ได้มากมาย ทั้งนี้เพราะไม่ได้ศึกษามาก่อนว่าจะนำสิ่งต่าง ๆ รอบตัวมาทำยาได้อย่างไร

จริง ๆ แล้ววัตถุทั้งหลายในโลก ต่างมีคุณสมบัติเฉพาะตัวของมัน ถ้าใครทราบคุณสมบัติเหล่านั้นตามความเป็นจริง ก็สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้มาก เช่น นักวิทยาศาสตร์รู้คุณสมบัติของแม่เหล็ก ก็นำไปใช้ผลิตกระแสไฟฟ้าได้ รู้คุณสมบัติของแร่เรเดียม ก็นำไปใช้เป็นยาเพื่อรักษาโรคมะเร็งได้

แต่การที่จะรู้คุณสมบัติตามความเป็นจริงของสิ่งต่าง ๆ นั้น ทำได้ยากมาก เป็นวิสัยของนักปราชญ์ของผู้มีปัญญาเท่านั้น

เช่นกันคนทั้งหลายในโลกต่างก็มีคุณความดีในตัวต่าง ๆ กันไป มากบ้าง น้อยบ้างไม่เท่ากัน ผู้ใดทราบถึงคุณความดีของบุคคลทั้งหลายได้ตามความเป็นจริง ก็จะเป็นประโยชน์ ทำให้มีโอกาสที่จะถ่ายทอดคุณความดีนั้น ๆ จากผู้อื่นมาสู่ตนเอง หากเป็นผู้บริหารก็สามารถมอบหมายงานลูกน้องได้ตรงความสามารถ และใช้งานลูกน้องได้เต็มความสามารถที่เขาอยู่ ส่งผลให้งานขององค์กรก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว

คนที่มีความเคารพจะเป็นประดุจทะเลที่รวมแห่งรัตนะคือความดีทั้งหลาย เพราะเขาจะเห็นสิ่งดี ๆ ต่าง ๆ รอบตัว แล้วน้อมนำเข้ามาสู่ใจ ทำให้ความคิด คำพูด การกระทำ บุคลิกของเขาพัฒนาไปในทางที่ดี โดยอัตโนมัติ เขาก็จะมีจิตใจผ่องใสเพราะเห็นอะไรก็สวยสดงดงามไปหมด แม้เจอปัญหาเจอวิกฤตก็สามารถพลิกเป็นโอกาสได้ เปรียบประดุจต้นไม้ที่สามารถเปลี่ยนก้อนอุจจาระเปลี่ยนไปไม่เน่า ๆ ให้เป็นอาหารบำรุงต้นได้ และที่สำคัญด้วยที่ใจที่ผ่องใส ด้วยใจที่ดีนี้เองจะช่วยดึงดูดสิ่งดี ๆ คนดี ๆ เข้ามาหาตัว ดังคำกล่าวที่ว่า ผุงนกเข้าผุงนก ผุงช้างเข้าผุงช้าง คนดีก็สมาคมกับคนดี คนพาลคนชั่วเหล่าเมายาก็สมาคมกับคนชั่วเหล่า เป็นต้น

ส่วนคนไม่มีความเคารพและมีอุปนิสัยจับผิดคนอื่นนั้น ใจของเขาไม่ต่างอะไรกับ “ถังขยะ” ซึ่งเป็นแหล่งรวมแห่งสิ่งไม่ดีทั้งหลาย ไม่ต่างอะไรกับแม่น้ำที่เน่าเสียเป็นที่รวมของสิ่งไม่ดีที่คนนำไปทิ้งเอาไว้ บุคคลเหล่านี้จะมีเรื่องให้หงุดหงิดหดหู่ได้ทั้งวัน เพราะเห็นอะไรรอบตัวก็ไม่ดีไปหมด ในสมัยพุทธกาลมีหลายคนมีบุญได้เจอพระสัมมาสัมพุทธเจ้าซึ่งเป็นมหาบุรุษที่ดีที่ที่สุด ไม่มีใครจะดีกว่านี้อีกแล้ว แต่กลับไม่เห็นคุณความดีของพระองค์ แล้วยังไปสร้างบาปกับท่านอีก จนเป็นเหตุให้ไปหมกหม้ออยู่ในอเวจีมหานรก เช่น พระเวททัต เป็นต้น

นอกจากนี้คนที่มีความเคารพอ่อนน้อม มีปกติกราบไหว้อยู่เป็นนิตย์ ย่อมจะได้รับความรัก ความเอ็นดู ยกย่องสรรเสริญ สนับสนุนส่งเสริมให้มีความเจริญยิ่ง ๆ ขึ้น คนมีความเคารพ เปรียบเสมือนต้นไม้ที่ยังมีชีวิตอยู่ เพราะไม่แข็งกระด้าง อ่อนไหวไปตามลม ย่อมได้รับการเอาใจใส่ดูแล ใส่ปุ๋ย รดน้ำ พรวนดิน

เป็นอย่างดี ทำให้มีโอกาสเจริญเติบโตแก่กิ่งก้านสาขาผลิดอกออกผลเป็นที่พึงแก่กันกาทั้งหลาย คนที่ขาดความเคารพ มีปกติไม่ก้มหัวให้ใคร ๆ จะแข็งทื่อเหมือนต้นไม้ที่ตายแล้ว จะไม่มีใครเอาใจใส่ดูแล ใส่ปุ๋ย รดน้ำ พรวนดินอีกต่อไป ไม่มีทางเจริญเติบโตอีกแล้ว มีแต่จะถูกโค่นอย่างเฉียวเท่านั้น

สำหรับอานิสงส์หลักของการมีความเคารพต่อพระรัตนตรัยคือ ช่วยให้คุณคนนั้น ๆ น้อมนำคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาปฏิบัติจนหลุดพ้นจากความทุกข์ได้ หากยังกำจัดกิเลสไม่หมด คือต้องเวียนว่ายตายเกิดต่อไป อานิสงส์แห่งการมีความเคารพต่อพระรัตนตรัยจะทำให้ได้เกิดในตระกูลสูงและได้รับการเคารพยกย่องจากคนทั้งหลาย เพราะพระรัตนตรัยเป็นสิ่งที่สูงส่ง การเคารพต่อพระรัตนตรัยจึงทำให้เกิดเป็นผู้สูงศักดิ์ ได้แก่ ได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิราช ได้เป็นพระราชามหากษัตริย์ ได้เป็นเจ้าคนนายคน เป็นต้น

2.5.1.5 การบูชาคืออะไร

การบูชา หมายถึง การยกย่อง เชิดชู เลื่อมใส ด้วยความบริสุทธิ์ใจ จริงใจ ไม่เสแสร้งแกล้งทำ หมายถึง กิริยาอาการสุภาพที่เราแสดงต่อผู้ที่ควรบูชาทั้งต่อหน้าและลับหลัง การแสดงต่อหน้า เป็นการแสดงให้ท่านทราบว่า เรามีความเคารพและตระหนักในคุณธรรมความดีที่มีอยู่ในตัวของท่านอย่างจริงใจ การแสดงลับหลังเป็นการเตือนใจตัวเองให้ผูกใจไว้กับคุณธรรมอันสูงส่งของท่าน ก่อให้เกิดความรู้สึกอยากกระทำตาม ใจเราจะได้ยกสูงขึ้นไปเสมอ ๆ ไม่เลือนไหลไปในทางชั่วร้าย

การบูชา เป็นกุศโลบายอย่างหนึ่ง สำหรับฝึกใจที่ยังหยาบกระด้าง เพราะไม่อาจยอมรับคุณความดีของผู้อื่นให้ละเอียดอ่อนลง แต่หากได้เคยชินกับการบูชาแล้ว ในที่สุดย่อมสามารถเห็นถึงคุณธรรมความดีที่มีอยู่ในตัวของผู้ที่เราบูชาได้อย่างแจ่มชัด จนเกิดความเลื่อมใสกลายเป็นการบูชาอย่างแท้จริง อยากทำความดีตามท่านบ้าง ผู้ใหญ่จึงควรสอนบุตรหลานให้รู้จักสวดมนต์บูชาพระรัตนตรัยเป็นการปลูกศรัทธาตั้งแต่เล็ก ๆ

2.5.1.6 ประเภทและวิธีการบูชาพระรัตนตรัย

การบูชาในทางปฏิบัติมี 2 ประเภท คือ

1) **อามิสบูชา** คือ การบูชาด้วยสิ่งของ กรณีการบูชาพระพุทธรูป ได้แก่ การจัดแจกันดอกไม้ไว้ที่โต๊ะหมู่บูชา, การบูชาด้วยรูปเทียน, การบูชาข้าวพระพุทธรูปหน้าโต๊ะหมู่บูชาในงานมงคล, การบูชาข้าวพระทุกวันอาทิตย์ต้นเดือนของวัดพระธรรมกาย, การบูชาพระเจดีย์ด้วยดอกไม้ พวงมาลัย และรัตนชาติต่าง ๆ, การสร้างพระพุทธรูป, การสร้างเจดีย์เพื่อเก็บพระบรมสารีริกธาตุ เช่น เจดีย์บรมพุทโธ, เจดีย์ชเวดากอง ฯลฯ

การบูชาพระธรรม ได้แก่ การสร้างศาสนสถานของพระเจ้าอโศกมหาราช กล่าวคือ พระองค์ทรงบริจาคทรัพย์สำหรับสร้างวิหารและเจดีย์ 84,000 องค์ ทั่วชมพูทวีป เพื่อบูชาพระธรรม 84,000 พระธรรมชั้นตรี นอกจากนี้การบูชาพระภิกษุผู้เป็นพหูสูต คือผู้ศึกษาพระธรรมมากก็ถือเป็นการบูชาพระธรรมเช่นกัน ดังพุทธดำรัสที่ตรัสแก่พราหมณ์ท่านหนึ่งว่า “ดูก่อนพราหมณ์ แม้หากว่าเธอใคร่จะบูชา

พระธรรมรัตนะ ก็จงบูชาภิกษุ ผู้เป็นพหูสูตรรูปหนึ่ง” (ที.ปา.อ. (ไทย) 15/ -/ 295)

การบูชาพระสงฆ์ ได้แก่ การถวายปัจจัยไทยธรรมเพื่อบูชาท่าน, การถวายพวงมาลัยแก่ท่าน, การสร้างสถูปสำหรับเก็บพระธาตุของพระอรหันต์ทั้งหลาย หรือการสร้างอนุสรณ์สถานและศาสนวัตถุเพื่อบูชาก็ได้ เช่น การสร้างอนุสรณ์สถานเพื่อประดิษฐานรูปหล่อทองคำของหลวงปู่วัดปากน้ำภาษีเจริญ ณ บ้านเกิดของท่านที่จังหวัดสุพรรณบุรี, การสร้างมหาวิทยาลัยพระมงคลเทพมุนีเพื่อประดิษฐานรูปหล่อทองคำของท่าน ณ วัดพระธรรมกาย ฯลฯ

นอกจากนี้ยังมีศาสนสถานบางแห่งที่สร้างขึ้นเพื่อบูชาทั้งพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ได้แก่ มหาธรรมกายเจดีย์ ณ วัดพระธรรมกาย โดยส่วนบนและด้านในขององค์เจดีย์เป็นที่ประดิษฐานองค์พระธรรมกายประจำตัวถึง 1 ล้านองค์ อันเป็นสัญลักษณ์ของพุทธรัตนะ ด้านนอกขององค์เจดีย์ถัดลงมาจากโซนพุทธรัตนะก็เป็นส่วนของธรรมรัตนะ และสังฆรัตนะตามลำดับ โซนสังฆรัตนะนั้นใช้เป็นที่นั่งประกอบพิธีกรรมของพระภิกษุ นับ 10,000 รูป

2) ปฏิบัติบูชา คือ การบูชาด้วยการปฏิบัติตามพระธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า หรือปฏิบัติตามคำสอนของพระสงฆ์สาวก โดยเฉพาะการเจริญสมาธิภาวนาเพื่อกำจัดกิเลสให้หมดสิ้นไปจากใจ การปฏิบัติบูชานี้เป็นสิ่งที่พระพุทธองค์ทรงเน้นเพราะช่วยให้พ้นทุกข์ได้อย่างแท้จริง ส่วนอามิสบูชานั้นยังไม่อาจช่วยให้พ้นทุกข์ได้อย่างถาวร

มหาธรรมกายเจดีย์นั้นนอกจากสร้างเพื่อเป็นอามิสบูชาแล้ว ยังสร้างไว้สำหรับการปฏิบัติบูชาของชาวโลกนับล้านคนอีกด้วย เพราะรอบองค์เจดีย์นั้นได้สร้างมหารัตนวิหารคดไว้เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมและนั่งสมาธิเจริญภาวนาของพุทธบริษัททั่วโลก มหาธรรมกายเจดีย์จึงไม่ได้สร้างเอาไว้โชว์แต่สร้างไว้ใช้งานพระศาสนาและสร้างเพื่อมวลมนุษยชาติอย่างแท้จริง

2.5.1.7 อานิสงส์การบูชาพระรัตนตรัย

อานิสงส์สูงสุดของการปฏิบัติบูชาคือ การได้เข้าถึงพระรัตนตรัยในตัวและสามารถกำจัดกิเลสให้หมดสิ้นไปจากใจ ไม่ต้องเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏอีกต่อไป เมื่อดับขันธแล้วก็จะได้ไปเสวยสุขอยู่ในอายตนิพพาน

ส่วนอานิสงส์ของอามิสบูชาจะทำให้ได้เสวยทิพยสมบัติอันโอฬารบนสรวงสวรรค์ เมื่อได้มาเกิดยังโลกมนุษย์ก็จะเป็นที่เคารพของชนทั้งหลาย ได้เกิดในตระกูลสูง ถึงพร้อมด้วยรูปสมบัติ ทรัพย์สมบัติ คุณสมบัติ และเป็นปัจจัยเกื้อหนุนให้ปฏิบัติบูชาได้อย่างสะดวก ในพระไตรปิฎกบันทึกตัวอย่างอานิสงส์ของอามิสบูชาไว้จำนวนมาก ในที่นี้จะกล่าวถึงเพียงหนึ่งตัวอย่างคือ เรื่องของพระกัสสปเถระ

พระกัสสปเถระเล่าไว้ว่า หลังจากพระปทุมุตตรพุทธเจ้าปรินิพพานแล้ว ท่านได้ประชุมญาติและมิตรแล้วกล่าวว่า “พระมหาวีรเจ้าปรินิพพานแล้ว เชิญเรามาทำการบูชากันเถิด” พวกเขารับคำว่า “สาธุ” จากนั้นก็ได้บูชาพระพุทธองค์ด้วยการสร้างเจดีย์สูง 100 ศอกเพื่อเก็บพระบรมสารีริกธาตุ และได้สร้างกุศล

อื่น ๆ เป็นอันมาก ละโลกแล้วก็ได้ไปเสวยทิพยสมบัติอันโอฬารในเทวโลก เมื่อจุติมาเกิดในโลกมนุษย์ได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ 33 ครั้ง

ภพชาติสุดท้ายนี้ได้มาเกิดในตระกูลพราหมณ์มหาศาลมีทรัพย์ 80 โกฏิ ต่อมาท่านได้สละทรัพย์เหล่านั้นออกบวชแล้วปฏิบัติบูชาจนได้คุณวิเศษ คือ ปฏิสัมภทา 4 วิโมกข์ 8 และอภิญญา 6 ได้เป็นพระอรหันตสาวกองค์สำคัญในพระพุทธศาสนา (ช.อป. (ไทย) 32/ 5/ 30-31) ได้เป็นประธานการสังคายนาพระธรรมวินัยครั้งแรกหลังพุทธปรินิพพานได้ 3 เดือน ส่งผลให้ชาวพุทธมีพระธรรมคำสอนที่เป็นหมวดหมู่ได้ศึกษาเพื่อเป็นแสงสว่างนำทางชีวิตตราบกระทั่งปัจจุบัน